

Dissertatio medica inauguralis theoretico-practica. De atrophia universali et particulari ... / submittit Joannes Henricus Stulen.

Contributors

Stulen, Johann Heinrich.
Wessel, Johannes.

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Conradum Wishoff, 1728.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/qsgxsd57>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
THEORETICO-PRACTICA.

D E

ATROPHIA UNIVERSALI
ET PARTICULARI.

QVAM,
ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. JOHANNIS WESSELI.

S. S. THEOL. DOCT. EJUSDEMQUE IN ILLUST. ACAD. LUGD. BAT.
PROFESSORIS ORDINARIJ, ET ECCLESIAE IBIDEM PASTORIS;

NEC NON

*Amplissimi SENATUS ACADEMICI Consensu,
& Nobilissimae FACULTATIS MEDICAE Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis,
ritè ac legitimè consequendis,

Publico ac solemnè Examini submittit

JOANNES HENRICUS STULEN,

Northorna Bentheimensis.

Ad diem 5. Julii. 1728. hora locoque solitis.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud CONRADUM WISHOFF, 1728.

SPECTATISSIMIS PRUDEN-
TISSIMISQUE

VIRIS

DN. PETRO STULEN,
UT ET

DN. HERMANNO STULEN,
FRATRIBUS GERMANIS, NEGOTIATORI-
BUS APUD STEINFURTENSES MULTARUM
RERUM EXPERIENTIA SPECTATISSIMIS,
PRUDENTISSIMIS, FELICISSIMIS, PRO-PA-
TRUIS SUIS OPTIME DE SE MERITIS, AD
ULTIMUM VITÆ HALITUM AMANDIS, VE-
NERANDIS, DECORANDIS.

NEC NON

DN. GERHARDO BERNHARDO
STULEN,

URBIS NORTHORNÆ CONSULI DIGNISSI-
MO, ECCLESIAE PATRIÆ SENIORI PROBA-
TISSIMO, MERCATORI PRUDENTISSIMO,
PARENTI SUO UNICE DILECTISSIMO, O-
MNI FILIALI REVERENTIA ET AMORE,
QUAMDIU SPIRITUS HOS REGET ARTUS
DEVENERANDO.

*Hosce Academicos labores in grati animi
tesseram, ea, qua par est pietate &
reverentia offert & dedicat*

J. H. STULEN.

D I S E R T A T I O M E D I C A
I N A U G U R A L I S
D E
A T R O P H I A U N I V E R S A L I
E T P A R T I C U L A R I .

P R O O E M I U M .

Cum tandem ordo ad me pervenerit, ut ad gradum Doctoratus adspirem, & leges hujus Academiæ neminem ad hunc permittant, nisi prius laborum suorum edat specimen; hinc & ego coactus fui id præstare: sed quam invitus! vivimus enim in seculo, quo ars medica in summum fastigium evecta, omniaque tam erudite exculta & exhausta sunt, ut ferè nil novi addi possit: quoniam vero lex Academica, cui tantummodo obsequiosus esse studeo, non nova, sed hausta, à præceptoribus doctrinæ, specimen exigit, L. B. a me quoque, nil novi expectare velit. In eligenda materia pro specimine exhibenda, propter ingentem morborum, qui statim post protoplastorum lapsum prodire, & immaniter increvere, numerum, dubius diu hæsi; tandem tamen animus incidit in atrophiam universalem & particularem, morbos certe generi humano infestissimos, pertinacissimos, sæpe incurabiles & funestos: ad horum itaque pertractationem, quamvis illi superjedere maluissem me accingam,

PROOEMIUM.

monens interim, quod omnia quæ forte bona de his dixerim, hausta sint ex bonis laudatisque Auctoribus, liberalique eruditionis fonte, Celeberrimorum hujus inclytæ Academiæ Professorum Medicorum, imprimis Excellentissimi & per totum terrarum orbem adeo Clari in arte Medica viri HERMANNI BOERHAAVE, qui prima scientiæ meæ fundamenta posuit, cui itaque, una cum reliquis exoptatissimis meis præceptoribus omnia debeo, & eorum esse omnia, quæ bene scripserim, fateri non pudet: nemo enim juvenum & tyronum tam audax, ut dicat, omnia, quæ pro specimine ponit, esse propria observata & inventa: quæ vero vitiosa, erronea, & rudiori nimis calamo conscripta, forte invenientur ea mihi imputanda esse lubens agnosco, & L. B., qui facile cogitat, nunquam laudem studiorum inchoationis & consummationis, in unum incidere temporis punctum, etiam atque etiam rogo, ut ignoscat, quæ deficient suppleat, minus recte intellecta & proposita corrigat, hæcque omnia æqui bonique consulat. Faxit interim Deus T. O. M. ut omnia vergant in nominis sui gloriam proximique Salutem.

CAPUT PRIMUM,

De Etymologia vocis & Definitione.

§. 1.

Cum hanc materiam tractare decreverim, primo nominis derivatio, ejusque significatio tradenda erit. Vox itaque atrophiciæ a Græcis desumpta, derivatur ab α privativo & $\tau\rho\phi\omega$ nutrio; hinc $\alpha\tau\rho\phi\iota\alpha$, innutritionem seu nutritionis defectum significat, & fit, vel quando ipsa alimenta vel plane non, vel non sufficienter saltem, assumi & in corpus ingeri possunt; vel fit quando teste GALENO corpora ex alimento assumpto fructum non sentiunt: quæ si corpori accidunt, quoniam tunc non amplius rite nutritur, cito contabescit & perit.

§. 2. Definitur itaque atrophia universalis, quod fit: *Len-*

ta extenuatio totius corporis, a simplici nutritionis defectu, nata.. Particularis vero, quod fit: lenta extenuatio non corporis totius, sed solummodo alicujus ipsius partis, quoque a nutritionis defectu orta.

§. 3. Definitione data, atrophia nostra universalis distinguit se a phthisi, phthoë & tabe, quæ voces, quamvis propriè omnem consumptionem corporis significant; Medicis tamen præcipue denotant talem extenuationem seu consumptionem corporis, quæ ab ulcere pulmonis vel alterius cujusdam visceris oritur: atrophix vero nostræ, diversa prorsus natura est, cum non ab ulcere pulmonis aut alterius cujusdam visceris, sed solo nutritionis defectu, ab innumeris aliis causis oriundo nascatur: male ergo hæc nomina inter se confunduntur ab iis, qui per phthisios vel tabis nomen atrophiam intelligunt; sunt enim affectus diversi, quare & ab aliis, atrophia hæc universalis, vocatur phthisis vel tabes spuria seu notha, ut sic a vera tabe vel phthisi distinguatur. Differt quoque hæc atrophia a *καχεξία*, cujus pejor gradus est, quatenus in cachexia corpus quodammodo tumet & plenius, apparet, in atrophia vero extenuatur & arefcit. Porro atrophia & *μαερωσις*, quoque gradu tantummodo differunt; marasmus enim est summus atrophix gradus, cum summo corporis marcore & ariditate: non tamen intelligo hic illum marasmm, qui in veris phthificis a febribus hecticis oritur, quæ febres ideo marasmodes veteribus vocabantur; sed summam illam exsiccationem & extenuationem corporis, quæ ab ipsa nostra atrophia, quando in summum gradum pervenit, oritur, & hic marasmus, in summa senectute, senibus plerumque evenit, a nimia corporis rigiditate nutritionisque defectu: hinc & AETIUS (a) dicit, febrim hecticam vocari senectam ex morbo, quia eodem modo corpus extenuat, ac fit in iis, qui secundum naturam, ad extremam senectam perveniunt citra febrim. Denique differt hæc atrophia universalis ab ea, quæ particularis vocatur, quatenus in particulari tantum aliqua corporis pars ex-

A. 3 te.

(a) Lib. univers. pag. 244.

tenuatur & atrophia laborat, reliquis vero partibus nihil tale patientibus, ut V. G. oculorum, brachiorum, crurumve marcor & atrophia; in universali vero totum corpus extenuatur, contabescit & exarescit, imo sæpe adeo, ut solis tendinibus & ossibus constare videatur, & vix supersit pristina, sed modo mortis imago.

§. 4. Hisce præmissis, possem jam transire ad causarum horum morborum historiam; sed ut eo melius ad hanc pervenire queam, pauca adhuc præmittenda erunt, de nutritione, in cujus defectu solo, omnis atrophia consistit.

§. 5. Nutritio igitur fit; *quando precise tantum & tale, quantum & quale per corporis nostri vitæ vires perditum est, restituitur iidem corpori*: hæc nutritio est duplex, nempe respectu fluidorum & solidorum: respectu fluidorum est illa actio, quæ replet vasa liquido tanto & tali, quantum & quale per actiones vitæ perdidit: respectu vero solidorum est illa actio, quæ reddit ipsis vasis, tantum & tale, quantum & quale, per actiones vitæ, de iis detritum est, in hisce binis actionibus consistit tota nutritio. Ut vero hæc actiones fieri possint, requiruntur 1°. partes assumptioni, manducationi & deglutationi alimentorum inservientes integræ. 2°. Omnium viscerum, vasorum humorumque actiones illæ, quibus solis, assumptorum alimentorum, in inquilinos nostros humores & bonam materiam nutritiam elaborario, fieri potest: Certum enim est, quod id quod solida nutrit, sit ultimum elaboratissimum, quod omnes corporis nostri vitæ vires passum est; debet utique alimentum assumptum, antequam nutrire, & id quod de corpore nostro perditum est restituere possit, ita per viscerum, vasorum humorumque corporis nostri actiones assimilatum esse iidem corpori, ut fiat jam ipsum, quo constat corpus nostrum; nam nutritio solidi fit per nervos & vascula minima nervis simillima, in quibus est elaboratio maxima, & quoniam hæc vascula minima & nervi, omnem suum humorem ex majoribus habere debent, requiritur, ut sanguis actione cordis & arteriarum, ita appellat ad hæc minima vascula,

cula, cerebrum, nervosque ut ex eo spiritus & elementa nutritia secerni & ad interstitia, a particulis solidorum, per attritum humorum ablatis, vacua relicta, afferri, applicari, intrudi & mole, figura, naturaque perditis particulis respondentia, accommodari possint. Hæc elementa nutritia sunt subtilissima, ut experimenta MALPIGHIANA, de ovo incubato capta, docent: serum enim sanguinis nostri, nutritium humorem continens, albumini ovi simillimum est, sapore, odore, imo omnibus dotibus, utrumque per experimenta chemica exploratum, easdem omnino patitur mutationes eademque exhibet producta; utrumque aquæ ferventi vel alcoholi vini immisum, coagulatur in massam solidam scissilem. Ex hoc albumine ovi, solo gallinæ incubatu, fiunt liquores tam subtiles, ut ire possint, per minima pulli, magnitudine sua, forte non millesimam grani sabuli partem æquantis vascula; imo intra spatium 21. dierum, totum hoc albumen mutatum est in pullum, ossibus, unguibus, rostro, plumis &c. præditum. Si vero ovum non imprægnatum a mare, gallinæ incubanti supponitur, totum illud albumen, solo illo incubatus calore, tam subtile fit, ut penitus exhalet in auras, invisibilis liquoris specie: idem sanguinis nostri sero evenire verosimillimum est, sed hac cum differentia, quod in sero sanguinis, id fiat motu & actione vasorum, quod in albumine ovi, solo gallinæ incubatu fit: quando ergo serum sanguinis, per infinitas vasorum series, tandem venit in vascula minima, vel nervos invisibilem tantum liquorem seu spiritus admittentia, nutritioni inservire potest, & quod per nervos nutritio fiat, patet, quia compresso, ligato difficilissime nervo quodam majore, omnes partes, quæ ab hoc nervo, per ramos ipsis datos, spiritus suos accipiebant, quoniam tunc iis destituuntur, extenuantur & atrophicæ fiunt: imo si medulla spinalis, supra os sacrum, per infortunium aliquod contunditur, omnes partes infra contusionem positæ, quæ a medulla spinali suos nervos & spiritus habebant, atrophicæ fiunt & contabescunt, etsi arteriæ illæsæ fuerint & suos humores adhuc adferant; Porro hoc patet in senibus,

in

in quibus; quando spiritus animales incipiunt deficere, atrophiam oritur: hinc quando in senibus sensus minuuntur & hebescent, nutritio, quoque in iis minuitur & atrophici fiunt. Quod per arterias nutritio fiat, patet ex eodem quod de nervis memoravimus experimento, scilicet si arteriæ majores, a quibus rami distribuuntur ad partes vicinas, compressæ, obstructæ, ligatæ vel abscissæ sunt, licet nervi manserint intacti, omnes partes quæ ab his arteriis solis, humores suos habebant, quia tunc iis destituuntur, atrophicæ fiunt & penitus exarescunt: patet ergo, quod nutritio fiat non per solos nervos, nec per solas arterias, sed per nervos & arterias simul. 3°. Requiritur ad nutritionem bona alimenta, ex quibus in corpore nostro, per organorum præparantium, viscerum, vasorum humorumque modo explicatas vires integras, talis materies, quæ ad nutritionem apta fit, elici potest.

§. 6 Quoniam subtilissima illa materia nutriens, ad sui elaborationem requirit coctionem perfectissimam & quoniam hæc coctio exigit, tot organorum, viscerum vasorumque actiones integras, tot bonorum humorum assimilantium in corpore nostro præsentiam, satis superque patet, quam facile oriri possit hic defectus, ut etsi bona alimenta assumantur, tamen non: nutriant: si enim functiones viscerum *χυλοποιήσι* & *αιματοποιήσι* inservientium læsæ sunt, si humores assimilantes deficiunt, si actiones vasorum nimis debiles sunt, succus nutritivus nequaquam elaborari potest; sed corpus atrophicum fit & consumitur. En itaque, quantæ necessitatis, ad vitam conservandam, sit actionum naturalium integritas: his enim læsis destructisve, æque parum succus nutritivus in corpore humano elaborari potest, ac si V. G. cadaveri in aqua mortuo, in quo nil omnino mutatum est, ope instrumenti, per os injiceres panem & aquam, non enim fieret ex iis bonus chylus, sanguis & serum, ex quo succus nutritivus secernitur, ut in vivis, quamvis omnes partes hisce actionibus inservientes, immutatæ in hoc cadavere adhuc habeantur, sed quia solummodo, actiones harum par-

partium, per mortem desiere. Patet ergo, quantum moliminis natura, ad sui conservationem impendere debeat, si modo attendamus, ad mirabilem, ab Adorando nostro Creatore, fabrefactam corporis humani fabricam, ex tot organicis partibus & humoribus, iisque omnibus functionibus suis, ad corporis conservationem conspirantibus, tam artificiosè compositam: in quantam rapi debemus admirationem!

CAPUT SECUNDUM.

De Causis.

§. I.

Data breviter ætymologia vocis, definitione & nutritionis historia: jam causæ horum morborum, & quidem primo atrophix universalis, indagandæ erunt, quas infinitas posse esse, unusquisque ex iis, quæ in præcedenti capite, ad nutritionem perfectam, in cuius defectu atrophix nostra consistit, requiri diximus, facile intelligit. Omnes tamen hæ causæ referri possunt, vel ad eas, quæ alimentorum assumptionem, manducationem & deglutitionem lædunt; vel ad eas quæ *χυλοποίησην* seu mutationem alimentorum in chylum, illiusque chyli transitum ad cor lædunt; vel ad eas, quæ *αιματοποίησην* seu sanguificationem, & succi nutritii ex sanguine, utpote omnium reliquorum humorum fonte, secretionem, illiusque succi ad debita loca applicationem lædunt, impediuntque: vel ultimo ad eas, quæ hunc succum nimis consumunt. Quoniam itaque atrophix universalis causæ innumeræ sunt, nequiquam omnes, sed tantum præcipuas recensere conabor, & quidem missis iis, quæ alimentorum assumptionem, manducationem & deglutitionem penitus impediunt, quia, quamvis quamdiu durent, corpori alimenta denegando nutritio-

B

nem

nem impediunt, rarissime tamen, tam diu durant, ut veram atrophiam producant, sed citius vel in sanitatem, vel in mortem terminantur, statim transiturus ad causas *χυλοποίησην* lædentes.

§. 2. Læditur *χυλοποίησης* variis causis, inter quas (α) refero; *nimiam debilitatem rigiditatemque nimiam ventriculi*: si enim ventriculus tam debilis est, ut non sufficiat bonæ ingestorum concoctioni, chylus bonus fieri nequit, sed ingesta illa patiuntur spontaneas mutationes, quas sibi soli commissa & in tanto calore ac est corporis humani posita, passa fuissent & acescentia in acidam, alcaliscentia in alcalinam, glutinescentia in glutinosam mutantur indolem, ad præbendam corpori materiam nutritiam, penitus ineptam; imo in ventriculo cardialgias varias, in intestinis rosiones, vellicationes, dolores, tormina flatuque excitantem, quam vasa lactea nequiquam admittunt; nam Adorandus & sapientissimus hujus universi Opitex, posuit hic fidelem custodem, non admittentem ullum peregrinum corpori nostro nociturum hospitem, nempe acutissimum illum sensum, quo se statim ad hospitis illius accessum contrahunt, ut nil intrare possit: si vero in glutinosam massam mutantur ingesta, etsi omnis acrimoniæ expers fuerit, tamen ob glutinositatem lentoremque suum, quoque vasa lactea intrare poterit nequaquam, sed potius oscula eorum claudet: at ut hæc vera sint, accidit tamen aliquando, ut tractu temporis, & sensim aliquid, de tali modo mutatis ingestis in vasa lactea & ipsam sanguinis massam, perveniat eamque corrumpat, vel nimis solvendo, si acrimonia illa fuerit alcalina, vel nimis coagulando, si fuerit acrimonia acida, vel nimium lentorem & viscositatem in ea excitando, si glutinosa illa massa ei admiscetur, sicque eam ad nutriendum ineptam reddit. Hæc & similia mala, oriri quoque possunt, a *ventriculo nimis rigido*, & ut aliquando accidit in callosam, imo cartilaginosa duritiem degenerato; tunc enim ingesta vel nimis cito & nondum satis digesta expellit, vel debita contractilitate fibrarum suarum carens, legitimè in ea agere & mune-

re suo fungi nequit; requiritur enim ad bonam chylicationem, iusta fibrarum ventriculi elasticitas, ut distendi quidem, sed & iterum se contrahere possint, hacque sua actione ora ventriculi claudere, contenta distendentia premere, miscere, motu vermiculari atterere, attenuare & tandem in cineritiam materiam mutata, per pylorum in intestinum duodenum expellere valeant: quæ omnia, si dicta ventriculi vitia adsunt, fieri nequeunt.

§. 3. (β) Huc refero, *nimiam debilitatem rigiditatemque intestinorum*: hæc vitia, si adsunt, chylus ad intestina delatus, neque rite dilui & cum humoribus eo quoque delatis permisceri neque in vasa lactea legitime propelli potest: omnia enim hæc dependent a vi peristaltica seu contractili intestinorum, qua non tantum fit intima chyli dilutio & cum omnibus huc affluentibus humoribus permixtio, sed & vasa lactea, hujus vermicularis motus ope aperiuntur, chylique propulsio in ea promovetur, adeo ut, si propter nimiam debilitatem, motus hic peristalticus nimis parvus, vel penitus abolitus sit, ut in paralyfi intestinorum fit, *λειεντεσία*, qua alimenta vix in chylum mutata, statim vi respirationis, si hæc interim satis fortis sit, per alvum ejiciuntur, oriri debeat: sed ut nimia hac laxitate & debilitate, sic & nimia rigiditate intestinorum, qua motus ipsorum fibrarum quoque abolitus est, vel saltem insigniter imminutus, chyli ulterior elaboratio & in vasa lactea propulsio justè peragi nequit. Maximè quoque harum partium actiones læduntur a contractione earum ab inedia diuturna facta, qualem & ut vocat prodigiosam contractionem, in ventriculo & intestinis observavit Celeb. F. RUYSCHIUS (b).

§. 4. (γ) *Defectum salivæ*: liquoris illius a quibusdam pro universali menstruo habiti: nonne quosdam fugitivæ mentis adeptos, in tantam sui admirationem rapuit, ut solvens catholicum mineralibus quoque inde promiserint? & certè humor hicce, quatenus est dilutus, aqua, spiritibus satis copiosis,
oleo

(b) Observat. 68.

oleo & sale pauco in saponem simul coactis constans, diluente & saponacea sua vi plurimum ad ciborum digestionem & bonam *χυλοποίησιν* confert, imo tantum, ut primam coctionem non tantum inchoet, sed ferè absolvat: cibos enim diluit, saponacea sua vi solvit, eosque, imprimis accedente motu manducationis, quo copiosius ad hos usus exprimitur, intime miscet & attenuat, imo sola hac manducatione & salivæ admistione cibi, etiamsi solidiores, mutari possunt in verum quasi chylum & quidem tam tenuem, ut subtilissima ejus pars, a vasis absorbentibus, in omnibus partibus, per quas transit, osculis suis bibulis patentibus absorberi & ad massam sanguineam deferri possit. Sed ut hisce, sic & præterea multis aliis usibus inservit saliva: nempe salia ciborum solvendo, particulas sapidas extricat, sicque gustui inservit: porro os, fauces & œsophagum humectando & lubricando, manducationem & deglutitionem faciliat; deglutitio enim faucibus siccis neququam fieri potest, ut quilibet forsan in semet ipso aliquando expertus est, quando, postquam ardente Syrio, in arena sicca aliquamdiu ambulaverat, ore & faucibus siccis, panem vel alium siccum cibum deglutire voluerit: idem in morbis calidis, ut febribus ardentibus, ægri plerumque experiuntur: in ventriculum vero depluens saliva, ibi ad ciborum eo delatorum, macerationem & fermentationem, non quidem perfectam, quia cibi non tam diu in ventriculo manent, ut hæc absolui possit, sed inchoatam facit, qua fit, ut cibi optime dividantur, particulae eorum se expandant & ad faciliorem concoctionem disponantur. Ex his itaque patet, quantum Saliva contribuat ad digerendos cibos & fallantur illi, qui dicunt, eam esse excrementum cerebri, ad glandulas Salivales delatum & per harum ductus in os, ut extra corpus excerni queat; cum tamen in dictos & maxime ad vitam sanam necessarios usus, a sanguine purissimo arterioso, imo eodem, ex quo in cerebro secernuntur spiritus, secreta sit, ejusdem enim sanguinis portio, antequam cerebrum, petat per ramos laterales, datur hisce glandulis: neququam ergo dici potest excrementum cerebri, imo ne quidem.

dem in cerebro fuit, & tantum abest, quod sit excrementum, ut potius dicere debeamus, quod sit humor maxime ad vitam sanam necessarius, spiritibus ipsis dives, ejusque necessitas ad *χυλοποίησιν* patet porro ex eo, quod etsi per pravam forsan consuetudinem, multum salivæ sputi nomine rejiciamus, plus tamen ejus, vel alimentis commixtum, vel sine his, ad ventriculum ne quidem nobis de hoc cogitantibus, ut V. G. tempore somni demittatur: imo omnis saliva, in brutis utpote nil plane sputando excernentibus, per gulam deglutiri videtur; si vero esset excrementum, hoc non fieret; nam noxia tunc esset corpori & ventriculus modo inde oneraretur, sic & in ipsis animalibus pennatis, granivoris, ut anseribus, gallinis &c. videmus, quod præter salivam os humectantem, magna copia liquidi salivæ æmuli, ad ingluviem, ut ingestorum macerationi inserviat, deferatur. Ex hacce salivæ necessitate patet etiam, quam male agant illi, qui nimis eam exspuunt, nam *ἀτροφίαν* corpori inducunt, ut videmus in iis, qui masticatoriis, vel nimio nicotianæ seu tabaci usui, sive manducando, sive fumum ejus sugendo indulgentes, magnam salivæ copiam continuo ex ore eliciunt: hi enim, quia nimia hæcce salivæ excretio turbat coctionem primam, adeoque omnes sequentes, & liquidissimum de sanguine auferendo reliquum inspissat, sitim & siccitatem producit, totamque humorum massam, ad nutriendum ineptam reddit, penitus macilescunt, exsiccantur & atrophici fiunt. Nunquam itaque salivæ excretio bona est, nisi forte corpus aquosis humoribus abundet & hydropicum sit: sed objiceret aliquis, quod in curatione luis venereæ, ptyalismus seu salivatio, sit summum remedium; hoc verum quidem est, sed sciendum simul, quod hicce ptyalismus ope mercurii excitatus, non salivam veram, sed putrefactum quasi sanguinem, sub forma salivæ educat. Vidimus ergo ex dictis, quod salivæ defectus *χυλοποίησιν* lædendo & corpus nimis exsiccando, atrophiam producere valeat universalem; age videamus jam paucis, quomodo hujus defectus fieri possit; potest fieri, vel si quæcunque de causa nimis excernitur extra corpus; vel si

glandulæ salivales obstructæ, tumefactæ, scirrhusæ, cancerosæ, vel a lue venerea ulceribusque malignis exesæ & ad usum suum penitus ineptæ redditæ sunt; vel si emissaria ductusque earum, materia quadam lenta crassa, viscosa, pituitosa, gypseæ, imo ipsis lapillis, obstructi sunt: vel si ductus illi, Stenoniani dicti, naturaliter salivam emittentes intra os, vulnere transcissi sunt, ut omnis saliva, per genas extra os, nilque intra illud, effundatur: tunc enim, per totam vitam ibi manet fistula, quia ob continuum illum salivæ affluxum, vulnus claudi nequit. Ultimo salivæ defectus oriri potest, a sanguine nimis crasso & sicco, quam ut dilutum huncce humorem præbere possit.

§. 5. (δ) *Defectum mucis tenuis oris, ut & (ε) liquoris duplicis œsophagi*: hi enim, ut variis aliis egregiis & maximè necessariis usibus, sic & ipsi *χυλοποιήσι* interserviunt, quare etiam horum defectum, ad hanc lædentes causas referendum putavi, mucus ille secernitur, a glandulis palati anterioris maxime posterioris penduli, uvulæ, tonsillarumque: liquorum vero œsophagi alter, ab arteria œsophagea paratur, ramulisque ipsius minimis in œsophagi cavum patentibus emittitur: alter vero, operosiori modo a tunica œsophagi glandulosa paratur & per emissaria in cavum œsophagi expromitur, estque liquor saliva paulo pinguior & lentior. Omnes hi iisdem, quibus saliva, interserviunt usibus, os, fauces & œsophagum obliniunt, & ne ab acris transeuntibus irritentur, vellicentur, exorientur & sic lædantur, munimenti loco interserviunt, eodem modo, ut videmus in omnibus teneris corporis nostri partibus, aëris injuriis magnove attritui expositis, adeoque facile lædendis vel exsiccandis, quod mucos, vel simili quodam obliniente humore, defendantur: Nonne ideo membrana mucosa, Schneyderiana dicta, omnibus talibus partibus superexpansa est, ut præbeat partes illas oblinientem & ab omni nocituro hospite defendentem mucum? imo deficiente hocce mucos tenuioris & liquore œsophagi duplici, lubricam faciente ciborum viam, manducatio & deglutitio insigniter læduntur: si enim os & fauces penitus
siccæ

siccæ sunt, si œsophagus, liquore suo inungente privatus est, cibi sicci & solidi inter manducandum & deglutendum ipsis partibus adhærescunt & nec manducari, nec deglutiri & per œsophagum ad ventriculum deferri possunt. Sed ut horum liquorum defectus, hæc dictas functiones, sic & ipsam *χυλοποίησην*, cujus gratia præcipue, hunc defectum huc retulimus, quoque lædit: notum enim est, quod liquores hi, æque ac saliva, alimentis, in ore totoque tractu ad ventriculum misti, inque eum delati, una cum reliquis, ibi concurrentibus humoribus, ad digestionis opus suum quoque contribuant, & cum bona *χυλοποιήσει*, omnes illos humores præsentés & rite se habentes requirat, patet, quod deficientibus his, necessario lædi debeat. Deficiunt hi liquores in catarrho, coryza, imo obstructionibus quacunque de causa natis, glandularum & vasorum mucum liquoresque hos fecerentium: in nimis alvi fluxibus vomitibusque, nimis frequentibus exspuitionibus ex ore; imo in variis morbis, tam acutis quam chronicis.

§. 6. (c) *Defectum liquoris ventriculi gastrici* Medicis dicti: qui secundum Excellentissimum Virum HERMANNUM BOERHAAVE Præceptorem meum nunquam satis venerandum (c) *est liquor tenuis, pellucidus, spiritibus dives, spumofus leniter salsus*; ab arteriis gastricis & epigastricis, innumeros ramos rete quasi formantes, per totum ventriculi, corpus dispergentibus, ut Venerandus Senex F. RUY-SCHIUS (d) docuit, secretus: imo ingenti copia, ex minimis arteriolarum gastricarum fistulis, in cavum ventriculi patentibus continuo effluit, & quidem partim propter multitudinem vasculorum secernentium; partim propter breve illud iter, quod sanguis, ex quo secernitur, percurrit: dictæ enim arteriæ gastricæ & epigastricæ ex cœliaca, cordi valde propinqua arteria, ex ipsa arteria aorta suum originem ducente, oriundæ, accipiunt sanguinem, qui nondum de partibus suis subtilissimis, in brevi hoc, quod est inter cor & ventriculum itinere, multum amisit, sed ad hunc liquorem secernendum

opti-

(c) Instit. med. §. 77. (d) Thef. 2. aff. 3. No. 14. Thef. 6. No. 33. 106.

optime idoneum. Accedit & huic liquori humor lentior, mucosus, glandulis secretus, qui continuo à tunica ventriculi musculari exprimitur: porro plurimi nervi finibus suis in cavum ventriculi desinentes, liquidum suum nervosum, ibi quoque effundunt. Omnes hi liquores, in necessarios valde usus hic concurrunt, scilicet: ad cibos eo delatos macerandos, solvandos, miscendos, diluendos, fermentationemque inchoatam iis conciliandam. Hisce horum liquorum actionibus accedente actione ventriculi, alimenta ingesta, etsi fuerint crassiora, ita attenuantur & diluuntur, ut subtilissima eorum pars, jam per vasa absorbentia, osculis suis in ventriculi interiori superficie patentia, absorberi & ad cor ferri possit: deficientibus vero liquoribus his, ut nimia eorum rejectione, vel per inferiora vel per superiora fieri potest, vel a singulari quadam ad has partes nata dispositione, qua minus hi liquores secerni possint, ut obstructione, scirrhotitate, callositate ventriculi; vel & a nimia ipsius sanguinis, horum humorum fontis, crassitie & spissitudine, quam ut secerni ex eo possint, turbatur *χυλοποίησης*, seu coctio prima, & tunc necessario quoque sequentes.

§. 7. (η) *Defectum bilis utriusque*: cysticæ scilicet & hepaticæ, quæ summum *χυλοποίησης* opus absolvunt: Utraque secernitur quidem ab hepate, a sanguine per venam portarum eo delato; sed dotibus valde inter se differunt: nam cystica est humor crassus, & intensè flavus: hepatica vero, est lymphæ instar tenuis & colorem nullum nisi pellucidum habens; porro cystica est totius corporis humor amarissimus; hepatica vero dulcissimus, ut ex ipsius hepatis, in cujus omni puncto secernitur, dulcedine patet; si enim gustatur piscis alicujus hepar recens, quam dulce est! imo tantum a bile cystica differt hæc hepatica, ut potius lymphæ hepatica, ac bilis vocari deberet. Uterque hic humor per ductum communem, choledochum dictum, a ductu cystico & poro biliario unitis factum, mittitur in intestinum duodenum, ubi multis egregiis inservit usibus: nam quatenus saponaceus est, chylum in intestinum duodenum delatum solvit, intimè mi-

lacet,

fect, olea ipsa aquæ miscibilia reddit, gummosa, resinosa tenacia resolvit, attenuat, sicque chylum disponit, ut omni tenacitate, alias id impediturâ ablatâ, facile vasa lactea intrare possit; imo hacce saponacea sua vi, optime intestina absterget, ne tenaci quadam materia occludantur vasa lactea, & chylum non admittant, ut fit in iis, quibus bilis deficit, vel iners est; sic infantibus quibus hoc aliquando accidit, omnia tenacia assumpta intestinis adhærescunt, ibi colliguntur, abdomem tumere & reliquum corpus, quoniam nil vasa lactea intrare potest, emacrescere faciunt. Ex hisce paucis de effectu bilis recensitis, satis superque patet, quanta sit hujus in corpore humano utilitas atque necessitas & quod deficiente, vel depravata hac, tota *χυλοποίησις* lædatur & hinc necessario atrophia oriri debeat. Deficit bilis vel quando nimis sursum, deorsumve extra corpus excernitur ut in cholera; vel quando propter obstructum, inflammatum, putrefactum aut scirrhosum redditum hepar, non amplius secernitur, porro læditur bilis secretio quando obstructus, inflammatus, vel scirrhosus factus est splen, in quo debet fieri ulterior elaboratio sanguinis, ad hepar, ut secretioni bilis interserviat, deferendi, si vero dictis vitiis laborat splen, hæc elaboratio fieri nequit: læditur quoque bilis secretio, si hepar lapillis, quorum hic frequens generatio est, obsidetur vasaque ejus comprimuntur. Tandem deficit bilis, quando quidem adhuc secernitur, sed in intestinum duodenum ferri nequit, ut fit, vel quando ductus cysticus vel choledochus materia quadam lenta, viscida, tenaci, gypsea, vel calculis obstructus est, quod sæpe accidit, imo tota vesica fellis aliquando calculis intus incrustatur, talia exempla refert Celeb. F. RUYSCHIUS (e), & memini me audivisse Celeberr. B. S. ALBINUM Præceptorem atque Promotorem meum omni honore prosequendum, in doctissimo suo collegio Anatomico narrantem, se vidisse ingentem calculum, per alvum ejectum; de quo dubitari nequit, quin ex ductu cho-

(e) Observ. 31. & 87.

ledocho sensim dilatato, venerit in intestinum duodenum, (ex quo tunc per alvum facile excerni potuit,) quia icterus præcesserat: vel clauditur hæc bilis via, contractione spasmodica intestini duodeni, in cujus cavum obliquè hic ductus exit, hinc quando hoc intestinum contractum est, ductus choledochus per aliquod spatium sub exteriori intestini tunica decurrens, antequam in ejus cavum aperiatur, penitus comprimi debet, ut nil bilis effundere possit. Ultimo bilis via in intestinum duodenum impeditur, quando ductus cysticus, vel porus biliaris, seu choledochus vulnere quodam transmissus est.

§. 8. (n) *Defectum lymphæ pancreaticæ*: hæc cum sit liquor dilutus, pellucidus, insipidus ferè, salivæ simillimus a glandula magna pancreate dicta e puro arterioso sanguine secretus, qui in intestinum duodenum, per ductum Wirfungianum, eo loci ubi bilis in idem intestinum influit delatus, chylum ex ventriculo in duodenum immissum diluit, bilis eidem chylo admistæ acrimoniam temperat, sicque chylum ulterius assimilando, diluendo, acrimoniam qua vasa lactea, acutissimo sensu prædita, se constringerent nilque admitterent nocituram temperando, disponit, ut a vasis lacteis absorberi, sicque ad cor ferri; imo subtilissima ejus pars, per ipsas venas absorbentes meseraicas, statim sanguini admisceri possit: deficiente vero hac lymphæ, ut fit, vel si nimis per inferiora aut superiora excernitur extra corpus; vel quando ductus pancreaticus, Wirfungianus dictus, quacunquè de causa est obstructus, abscissus, vel spasmodica intestini duodeni contractione clausus: vel quando totum pancreas obstructum, scirrhum, canerosumve factum, usu suo caret, hæc chyli ulterior assimilatio, dilutio & temperatio fieri nequit, sicque hujus lymphæ defectum *χυλοποίησην* lædendo & corpori bonum chylum denegando, universalis nostræ atrophie, causam esse posse, satis manifestum est.

§. 9. (t) *Defectum humoris enterici, seu intestinalis*: lymphatici scilicet & Peyeriani glutinosi, quorum prior magna copia ex ultimis arteriarum finibus osculis apertis in intestino-

rum

tum cavum fecernitur, & una cum omnibus reliquis antea memoratis humoribus huc quoque affusis, chylum in intestinis ulterius assimilat, diluit & adhuc subtiliorem reddit, ut eo melius partim a vasis lacteis ad cor, partim a venis meseraicis absorbentibus ad hepar, ubi materiam fecernendæ bili præbet, absorberi & deferri possit. Posterior vero, ope glandularum Peyerianarum, ab arteriolis a tunica intestinorum vasculosa oriundis, in cavum intestinorum fecernitur, & quidem præcipue, ad obliniendas hæc tam sensiles partes, ne a levissima causa irritentur, nec quicquam illis adhærescere queat: deficientibus ergo his humoribus, ut in nimis alvi evacuationibus, ipsoque vomitu diuturno fieri potest, *χυλοποίησις* rite absolvi nequit, a minimo acris accessu irritationes, erosiones & tormina fiunt in intestinis; imo ipsa vasa lactea, ab adhærescentibus tenacibus partibus occluduntur; adeo ut satis pateat, quam facile ab horum humorum defectu morbus noster oriri possit.

§. 10. (κ) Omnes hi memorati humores, ut defectu & nimis parva quantitate, sic & qualitate seu depravatione peccare & *χυλοποίησιν* lædere possunt. Depravati observantur hi humores, quando adest in corpore quædam cacochymia, sic si biliosa cacochymia adfuerit, humores erunt amari; saliva enim ictericorum, insignem præbet amaritiam. Si acris alcalina scorbutica cacochymia fuerit, valde acres & falsi observantur hi humores; si vero acris acida fuerit cacochymia illa scorbutica, humores illi quoque acidi erunt, sic succus pancreaticus aliquando acidus inventus est, & saliva aciditatem spirans. Porro depravantur humores, a diuturna abstinentia a cibo & potu, hac enim valde acres fiunt, omnes hi non tantum, sed & reliqui corporis nostri humores, ut sanguis, serum &c. maxime tamen bilis, quæ, utpote acerrimus corporis nostri liquor, quanto plus acrimoniæ, naturaliter habebat, ac reliqui corporis nostri humores, tanto plus & in hoc statu acrimoniæ concipit; imo urentem aliquando contrahit acrimoniam. Tandem depravantur hi humores in iis, in quibus nimia glutino-

nositas sanguinis peccat; in his enim, omnes humores sunt nimis lenti & tenaces, sic saliva, quam lenta aliquando in his ægris observatur! & non mirum: nam si sanguis, omnium reliquorum humorum fons, nimis glutinosus & lentus est, omnia reliqua inde derivanda liquida, necessario quoque talia oriri debent, ut in cachecticis, leuco phlegmaticis, pituitosis, frigidisque hominibus videmus; bilis quoque his ægris enervatur & penitus iners fit, maxime si simul adfuerit prædominium acidi, hinc in infantibus & debilibus imprimis iis, qui multis acescentibus, vel glutinosis utuntur: hoc plerumque observatur. Sive jam dicti hi humores deficient; sive quocunque modo vitiiati sint, egregiis eorum antea memoratis usibus, destituitur corpus, & *χυλοποιήσις*, sine qua rite peracta, nutritio bona fieri nequit, læditur, unde tunc, quia corpus nostrum quando non amplius nutritur cito consumitur & perit, atrophia nostra universalis necessario oriri debet.

§. 10. Quoniam itaque ordo nos jam perduxit, ad indagandas causas, quæ chyli transitum ad cor lædunt, vel penitus impediunt, inter eas refero (α) *obstructionem vasorum lacteorum*; per hæc enim alba, crassior & pinguior chyli pars, ut ad cor ferri possit, absorberi debet.

§. 12. (β) *Obstructionem venarum mesentericarum absorbentium*; per illas enim venas in intestinorum cavum, osculis suis bibulis patentes subtilissima, & magis aquosa chyli pars, ferri debet ad hepar. Hæ obstructiones vasorum lacteorum & venarum absorbentium mesentericarum, aliquoties fieri observantur, & quidem vel a sensim ingressa materia quadam lenta, crassa, viscosa glutinosaque obstruente, vel a materia glutinosa & tenaci, interiori intestinorum tunicæ adhærescente, sicque oscula dictorum vasorum occludente, quod deficiente mucō obliniente & intestinorum siccitate fieri potest, æque ac therebinthina, vel pix manibus ficcis tractata, iis adhærescit, madidis vero manibus tractata non adhærescit: vel & hæc obstructiones oriri possunt, a frigore suscepto constringente & occludente hæc vasa, ut nil admittant. Obstru-

structis vel occlusis dictis vasis, nullus chylus ad cor ferri & corpus nil de alimentis assumtis accipere potest, nisi exiguam illam quantitatem, subtilissimarum eorum partium, quæ per venas bibulas seu absorbentes, in ore, faucibus, œsophago, ventriculoque absorbetur & ad massam sanguineam deducitur: reliquum vero, in chylum mutatum, in intestina demissum, humoribus affluentibus dilutum, omne per alvum exit, & ingens oritur diarrhæa; nam, non tantum exit chylus ex alimento assumto confectus, sed & ingens illa copia humorum huc affluentium, systema enim arteriosum mesentericum adhuc apertum, magnam copiam liquoris per fistulas illas arteriosas in intestinorum cavum patentes continuo effundit, dum interim nil resorbetur. Sic & succus pancreaticus & reliqui antea memorati, omnes ad intestina defluentes humores, eandem viam per alvum sequi debent, adeo ut non tantum nil novi chyli; sed &, nec quicquam horum liquorum, sanguini readmisceri possit, & sanguis dum interim adhuc suum circuitum obit, continuo spissior & acrior fieri debeat, quod videmus in hominibus diu jejnantibus; hi enim rubent, calent, febricitant, halitumque foetidum habent; quæ symptomata solummodo oriuntur a sanguine, reliquisque humoribus acrioribus redditis, & quidem in acrimoniam alcalinam putridam, ut foetidus ille halitus docet, tendentibus. Ex hisce dictis unusquisque facile intelligit, quod in hoc rerum statu, nutritio necessario deficere & atrophia nostra oriri debeat.

§. 13. (γ) *Obstructionem glandularum mesenterii*: in hisce enim glandulis naturaliter constitutis chylus diluitur, lymphæ, multorum abdominalium viscerum, huc delata; liquore subtilissimo, ab arteriis per glandulas has cavernosas sursum deorsumque distributis ut Celeb. F. RUY-SCHIUS (f) injectionibus suis artificiosissimis demonstrat, secreto; & liquido nervoso è nervis quibus hæ glandulæ præditæ sunt emisso: ubi vero hæ glandulæ obstructæ sunt, hicce egregius earum usus perit. Obstructiones harum glandu-

C 3

duli-

(f) Thef. 10. No. 61. & 110.

dularum fiunt aliquando a chylo in iis coagulato ut invenit **DIERBROEKIUS** (g) & quidem frequentissime accidit hoc, infantibus & pueris debilibus, a causa acida in primis viis genita & ad has glandulas delata: imo possunt fieri, a quacunque alia materia lenta, crassa, pituitosa, terrestri, glutinosaque, quibus sæpe adeo infarciuntur hæ glandulæ, ut penitus scirrhosæ fiant, cujus rei exemplum refert **F. HILDANUS** (h): imo non tantum scirrhosum, sed penitus lapidosum, inventum aliquando fuisse totum mesenterium, testantur varii observatores practici & inter eos **Th. BONETUS** in sepulcreto suo anatomico (i).

§. 14. (ε) *Obstructionem, compressionem, discissionemve alvei chyli, vel ductus thoracici:* quæ si accidunt, omnis chyli & lymphæ ab inferioribus corporis partibus & thorace venientis, aditus ad cor impeditur, nisi pro parte tantum & non penitus compressus fuerit hic ductus; tunc enim quamvis non sufficienti copia, tamen adhuc aliquid transire potest, sic in lordosi seu curvatura spinæ dorsi, in anteriora, ductus thoracicus, Pecquetianus dictus, quodammodo comprimi posse videtur, & quidem plus minusve, prout malum incrementum & curvatura in anteriora major fit; hinc homines hoc malo laborantes, plerumque paulo macilentiores esse videntur: sufficiens enim chyli quantitas tunc ad cor ferri nequit. Si vero penitus abscissus fuerit hic ductus, vita tam diu manere nequit donec vera atrophia totius corporis oriatur, sed brevi ipsa mors subsequitur: omnis enim chylus & lymphæ eo delata; si abscissio facta fuerit supra diaphragma, ruit in cavum thoracis, illud implet, pulmones penitus comprimit, sicque ægrum suffocat: si vero abscissio facta fuerit infra diaphragma, omnis chylus & lymphæ huc veniens, ruit in cavum abdominis, illud implet, viscera abdominalia comprimit, diaphragma sursum premit in cavum pectoris, illud adeo minuit, ut pulmones non habeant spatium sufficiens se expandendi & sic quoque ægrum brevi suffocat.

§. 15.

(g) Lib. 1. Cap. 9.
Sect. 7. observ. 136.

(h) Centur. 1. observ. 70.

(i) Lib. 2.

§. 15. (ζ) *Obstructionem vasorum lymphaticorum, lympham suam ad chyli ulteriorem assimilationem & dilutionem adferentium*: docuit enim Cl. NUK (k) quod omnia vasa lymphatica sub diaphragmate posita, tam viscerum omnium abdominalium, quam reliquarum infra diaphragma positarum partium, lympham suam ferant, vel ad glandulas mesenterii vagas; vel ad ipsam cisternam lumbarem chyli, & novimus quod crassior chyli pars, absorbeatur a vasis lacteis & in glandulis mesenterii vagis, dilui debeat lympham ibi affluente, sed subtilissima chyli pars, utpote hac dilutione non egens a venis meseraicis absorbeatur, ipsique sanguini ad hepar ituro admisceatur: si vero nulla lympham ad has glandulas defertur, hinc crassior chylus ibi dilui nequit; hinc chylus non legitime dispositus & assimilatus, nec sufficienti quantitate ad cor ferri potest, sed potius obstructions facit, in ipsis glandulis mesenterii vagis & vasis lacteis secundi generis, etiamsi hæc majora sint, ac primi generis, ideoque ab eodem chylo, qui transire potuit per vasa lactea primi generis, obstrui naturaliter non possint; tamen hoc fieri potest quatenus chylus hac dilutione carens, facile in grumos concrecere potest, & quo diutius ibi hæret in calore illo, quia nulla lympham ei admiscetur, eo magis exhalantibus partibus subtilissimis, inspissatur atque infarcitur; sicque hac ratione, chyli transitum ad cor, impedire valet, hæc vasorum lymphaticorum, chylum tam necessaria dilutione privans obstructio: imo præter hoc, quoque innumera alia mala oriri possunt, ab obstructis his vasis & absentia hujus lymphæ, qua sapientissimus & Beneficentissimus Creator prospexit, ne chylus crudus, sed maximè dilutus & assimilatus in intestinis & mesenterio, a lympham ad glandulas vagas delata, ad pulmones ferretur & sic vita humana periclitaretur, hinc ut hoc præcaveatur, non tantum in binis dictis locis, sed & ulterius in toto itineris tractu diluitur ab affluente lympham, ut in alveo chyli, in ductu thoracico, in quem fertur omnis lympham ab omni quoque thoracis parte: imo ut hæc tam

CO-

(k) Adenogr. fig. 31--32.

copiosa lympha, inservit diluendo chylo & per solam hanc viam, nempe ductum Pecquetianum, ut veram venam cavam lymphaticam, ad cor redit, sic & omnis lympha a toto capite redeuns, per solas jugulares venas ad cor defertur, & inservit simul diluendo sanguini ab ἐγκεφάλῳ redeunti, a secretionem spirituum superstiti, adeo ut insignis hujus lymphæ sit utilitas, maximaque ad vitam sanam necessitas, & deficiente hac vera universalis atrophia oriri possit.

§. 16. (n) *Vermes in intestinis nidulantes*: horum tres sunt species; scilicet: rotundi, lati & ascarides: rotundi seu teretes, valde similes sunt lumbricis terrestribus, a quibus ferè solo colore differunt; sunt animalcula teretia, oblonga, plerumque crassitie fistulæ tabacariæ, caput est cauda paulo crassius, longitudinis sunt variæ, alii trium, alii quatuor alii quinque vel sex pollicum. Lati vermes, lumbrici lati dicti, sunt complanati & incredibilis longitudinis, ita ut ad centenas ulnas sæpe frustatim exeant; & totum tractum intestinorum, ab ultimis tenuibus scilicet, ad pylorum usque, glomeris instar convoluti occupent; audivi Celeberrimum virum H. OOSTERDYK SCHACHT Præceptorem meum honoratissimum, nunquam satis venerandum, in Doctissimo suo Collegio Practico narrantem, se vidisse una vice ejectum frustum hujus lumbrici lati 32. ulnarum & postea secutum fuisse frustum 19. ulnarum; imo se nosse fœminam, ex Suecia venientem, quæ una vice excreverat frustum hujus lumbrici lati 76 & ultra ulnarum, penitus instar glomeris convolutum, pluresque tales casus, in copiosa sua praxi sibi oblatos, retulit: hi lumbrici talis sunt naturæ, ut quamvis frustra quædam exeant, tamen non moriantur, sed eo magis incrementum accipiunt: inveniuntur enim homines, qui aliquando semel, aliquando bis, aliquando ter, aliquando quater in anno, frustra insignis longitudinis, lumbrici illius lati excernunt: Ascarides vero, sunt exigua animalcula, quæ microscopiis lustrata, pedibus instructa esse, caputque crassius & caudam quandam habere dicuntur, similimaque esse iis animalculis, quæ in caseis putrescentibus, nidulantur & crescunt: hi vermiculi, circa extrema intestini
recti

ercti hærent ibique titillationem & molestiam inferunt. Omnium memoratorum vermium causa, & origo, sunt ova insectorum in aëre vel terra viventium, cum aëre, cibo potuve corpori ingesta; non possunt enim ulla animalcula nasci, nisi ex ovis sui generis, quamvis vulgo putetur ex sola putrefactione illa oriri posse, sed F. RHEDIUS, non nisi ex ovis, ex sui generis animalculis desumtis, prodire ullum animalculum demonstravit: quando ergo hæc ovula, quocunque modo intra corpus nostrum recepta sunt, vi caloris naturalis foventur, fota excluduntur, crescunt in magnitudinem sibi naturalem, pariunt & augentur: commodum enim nidum iis præbet, pituita intestinalis, hinc in infantibus, pueris & debilibus adultis pituita abundantibus, frequentiores sunt, ac in robustis, quia commodum in iis inveniunt nidum & à motu intestinorum inertis & debili non destruuntur. Hi vermes, imprimis binæ priores species, omnem subtilissimam chyli partem absumunt, adeo ut pars crassior remanens, nec in vasa lactea ingredi, nec per ductum thoracicum sanguini admisceri; imo longe minus per venas absorbentes meseraicas absorberi possit, & hoc modo vermes possunt esse causæ, chyli transitum, ad cor non tantum, sed & ad ipsum hepar impediens, vel saltem insigniter imminuens, ut non sufficiens quantitas ad nutritionem veram & amissi damni restitutionem requisita, ad sanguinem feratur & hinc fit, quod plerumque tam famelici sint veribus laborantes: imo hi vermes, non tantum, chyli partem subtilissimam absumendo, reliquam inspissando, sicque ejus transitum ad cor impediendo, universalem atrophiam sed & plurima alia mala producere possunt; aliquando enim ita rodunt & vellicant intestina, ut choleras, diarrhoeas, tenesmos, convulsionesque excitent, ipsa intestina perforent, epilepsiam & mortem producant.

§. 17. Visis breviter causis, chyli viam ad sanguinem, vel penitus, vel pro parte impediens, ut propositum ordinem sequamur, progredimur nunc, ad indagandas causas *ἀλλοιωτικῶν*, seu confectionem sanguinis, ex hocce ipsi. af-

fuso chylo lædentes, inter quas refero, sequentia partibus sanguificationi inservientibus aliquando accidentia vitia, & quidem (a) *nimiam pulmonum, cordis & vasorum debilitatem*: harum enim partium debito robore, chylus, sanguini quo multo levior & rarior est, admistus, compingitur in unum homogeneum liquorem, omnium reliquorum corporis nostri, humorum fontem, sanguinem rubrum, qui, quamvis homogeneus ruber appareat, sola tamen quiete, secedit in binas partes, in massam rubram concretam & flavam serosam tenuiorem, omnes reliquos tenuiores, tot, quot sunt in corpore humano vasorum genera, humores, solo scilicet excepto rubro, continentem, ut experimenta LEEUWENHOEKIANA docent: oculatissimus enim hicce rerum scrutator, optimis suis, quibus gaudebat microscopiis, detexit, quod unus globulus sanguinis ruber, secedat in sex globulos serosos flavos, unus serosus flavus, iterum in sex serosos, sed non flavos, ad ignem tamen ut serum concretescentes, horum unus, iterum in sex minores, puta lymphaticos & sic pergendo ad tam subtiles usque, donec nulla arte, nullisque adhibitis microscopiis videri amplius possint: quo nunc viscerum *αἱματοποίησησι* inservientium vasorumque vis est major, eo magis compinguntur ad se invicem, dicti illi globuli, fitque sanguis magis compactus, permistus & ruber. Hæc vis *αἱματοποίησις*, videtur primo incipere fieri in corde dextro: quando scilicet chylus in, cor dextrum delatus, ipsius cordis actione, per columnas ejus carneas cum impetu trajicitur & carminatur, adeo ut chylus dividi & cum sanguine permisceri debeat: sed quamvis hæc ita fiant, fateri tamen debemus, pulmones præcipuum *αἱματοποίησησι* opus absolvere, ut certa experimenta anatomica probant, quod scilicet: quando in vivis apertis animalibus, experimenta instituta fuerint, sanguis in corde dextro inventus sit, adhuc valde chylifusus, dilutus, inæqualis & parum ruber: in sinistro vero corde sanguis floridus, ruber, coccineus homogeneus, compactus, densus; evidenti indicio, quod omnis hæc mutatio, in pulmonibus sanguini illi acciderit, quoniam in toto suo
iti-

itinere, ex corde dextro ad sinistrum, nullam notabilem, præter pulmonum, per quos transiit, actionem passus est. Consistit hæc pulmonum actio in eo, ut ope respirationis, sanguinem a corde dextro acceptum, per omnes arteriæ pulmonalis, omne vasorum genus constituentis ramos distribuant, valde dividant, & in tot diversos, quot in toto corpore inveniuntur humores, secernant, & ut in venis, pulmonalibus iterum intime mistus, colore tam florido coccineo, omnibus, secretioni cuicumque, inservientibus vasis, adaptatus, ad cor sinistrum feratur. En quantæ necessitatis, ad vitam conservandam, sint pulmones, verum illud, omnium totius corporis nostri vasorum, compendium; imo nulla, in toto corpore invenitur sanguinis gutta, quæ non actionem pulmonum passa sit: sed ut horum viscerum, sic & arteriarum sufficiens robor ad bonam *αἱματοποίησιν* requiritur, quod consistit, in debita ipsarum fibrarum muscularium elasticitate, qua, vi cordis impellentis sanguinem, dilatata se iterum contrahere & in pristinum statum restituere possunt; hac sua actione in sanguinem contentum, ne nimis tenuis & solutus fiat, sed justam densitatem habeat, agunt comprimuntque eum. Si itaque vasa, quacunque de causa, ut *ab inopia vel inertia bonorum humorum a motu musculari torpescente, a fluiditate aquosa aucta, a nimia distractione*, vel simili alia de causa, nimis debilia sunt; si cor, ob imminutum influxum liquidi cerebellosi, in fibras ipsius motrices nervosas & arteriosas, in arterias coronarias, languet & in actione sua quacunque de causa læsum est; si pulmones nimis teneri & debiles, vel labe quadam affecti & corrupti sunt, *αἱματοποίησις* lædatur necesse est: hinc & in debilibus, atrophicis & phthificis, sanguis est tenuissimus, vix rubedinem habens, imo adeo solutus, ut totus quantus per sudores avolet, quemadmodum nocturni illi sudores, quibus hi ægri obnoxii sunt, docent.

§. 18. (β) *Nimiam horum viscerum & vasorum rigiditatem:* requiritur enim in hisce partibus, ad actiones suas ritè exercendas, certa quædam laxitas & flexilitas, qua solida in fluida

da contenta & vicissim fluida in solida agere possint: hac vero ablata & rigiditate nimia peccante, dictæ actiones lædendebent & quod hæ partes, æque ac reliquæ corporis nostri partes, huic rigiditati obnoxia sint, varii observarunt auctores, sic cordis exsiccati exempla refert TH. BONNETUS, in sepulcreto suo Anatomico (l) ut & PLINIUS secundus, de atrophia, seu exsiccatione cordis, succo raphani curanda, mentionem facit (m) imo RIOLANUS (n) aliique plures auctores, exsiccationem cordis aliquando observarunt: quando itaque pars exsiccat & arefcit, simul quoque rigescit & flexilitatem suam amittit, ut in corio, penitus arefacto videmus, adeoque idem hic obtinere concludere licet. Pulmones penitus aridos, imo in verum marasimum exaruisse refert HEURNIUS (o) ipsius pulmonis pro parte callosi redditi, exemplum refert toties allegatus TH. BONNETUS, in sepulcreto Anatomico (p): Sic & memini, me Celeberrimum virum, H. OOSTERDYK SCHACHT, in Collegio suo Practico, audivisse narrantem, quod in nosocomio Lugduno-Batavo, invenerit in cadavere, membranam pulmones investientem, quæ in statu naturali instar subtilissimi papyri tenuis est, ab hydrope pectoris, in crassitiem digiti minimi incrassatam, eamque hinc inde in callosam substantiam, vix cultro scindendam induratam. In senibus quoque, ut totum corpus, sic & hæ partes nimis rigescunt, quare etiam plerique senes, propter nimiam illam pulmonum rigiditatem, qua dilatationi suæ ab aëre irruente resistunt, asthmatici fiunt. Vasa corporis nostri, non tantum rigidiora, sed & ossea fieri posse, quotidiana experientia docet, & me ipsum, in cadavere vetulæ cujusdam, vasa in variis corporis locis ossea reddita, vidisse recordor.

§. 19. (γ) Præter dictos, adhuc *varii alii*, harum partium actiones lædentes affectus; ad ἀματοποίησις & læsæ morbum nostri causas referri possunt; nempe: *Scirrhus, pulmonum &*
ipso.

(l) Lib. 2. Sect. 7. observ. 08. (m) Natural. histor. lib. 19. cap. 5. (n) Cap. 14. de morbis cordis. (o) De morbo pectoris cap. 7. (p) Lib. 2. Sect. 7. observ. 11.

ipforum a materia craffa, viscofa, pituitofa, tartarea, gyp-
fea calculofave *infarctus*; (calculos enim ipfos, ex pulmon^e
excretos, viderunt practici aliquoties) ut & eorundem pul-
monum, *tota fua fuperficie, ad pleuram accretio*; vel & a la-
tice aquofa, totum pectus occupante, ut in hydrope pectoris,
compressio: Sed ut in hisce affectibus læduntur actiones pul-
monum, fic & ipsius cordis actiones, propter vicinitatem
& magnum illud commercium, quod hæc bina viscera inter
fe habent, iisdem lædi debent: nam, quando pulmones qua-
cunque de caufa, sanguinem a corde dextro acceptum, trans-
mittere non possunt, cor se evacuare non potens, obruitur
sanguine per venam cavam allato, & hoc fiet eo plus, quo-
minus sanguinis per pulmones transire poterit; fic & si pul-
mones inflammati sunt, cor ipsum quoque aliquando inflam-
matur, quod observavit, Divus ille senex, HIPPO-
CRATES, in coacis fuis prænotionibus (s). Si in hy-
drope pectoris, ab effuso latice aquoso, premuntur & in a-
ctione fua læduntur pulmones, eadem cor quoque patitur;
nam idem latex aquofus, premens pericardium ad cor, a-
ctionem ipsius cordis quoque impedit, & si humor hic effu-
sus, diu stagnando acris & putridus factus, inflammationes,
erosiones, destructiones & gangrænas pulmonum aliarumque
vicinarum partium, facit, pericardium & cor quoque eas-
dem, pati debent manes. Sed ut hisce, fic & plurimis aliis
caufis, actiones ipsius cordis lædi possunt, in quibus recen-
sendis, finis non effet, præcipue tamen & frequenter a po-
lypo in ipfo corde nato, qui polypus, aliquando in alteru-
tro corde tantum, aliquando vero in utroque deprehenditur,
fic F. DEKKERS, in fuis exercitationibus practicis (t) re-
fert, se invenisse polypum auriculam cordis finiftram, ac
finiftrum cordis thalamum, ut & arteriam aortam implem-
tem, cujus ut & alterius polypi a P. HERMANNO in
nofocomio Lugduno-Batavo reperti, eadem loca occupan-
tis figuram exhibet: Utriusque vero cordis, polypo obfessi
exem-

(s) Sect. 2. pag. 182.

(t) Pag. 613-614.

exemplum refert, TH. BARTHOLINUS (u), hic narrat, in cadavere quodam inventum esse polypum, dextram cordis auriculam, ventriculum, arteriamque pulmonalem occupantem, & in eodem cadavere adhuc alium, auriculam cordis finistram, ventriculum finistram arteriamque aortam occupantem eorundemque figuras quoque addit; hi polypi si adsunt, actiones cordis insigniter læduntur: imo ab officulo, in meditullio cordis nato, actiones ipsius læsas, indeque tabem ortam refert TH. BONETUS in sepulcr. Anat. (v). Ex his paucis allegatis exemplis, satis patet, quot & quam miris causis, dictarum partium actiones & ab iis dependens *αἱματοποίησις*, lædi possit, qua tamen læsa, corpus non amplius nutritur, sed necessario atrophicum fit.

§. 20. Visis quoque causis *αἱματοποίησις* lædentibus, ordine nunc perducimur, ad contemplandas causas, quæ succi nutritii, ex sanguine, utpote omnium reliquorum, corporis nostri humorum scaturigine, secretionem ejusdemque ad debita loca applicationem impediunt: ad quas causas itaque refero, (α) *omnia pulmonum in præcedentibus enarrata vitia*; considerando hic pulmones, non tantum ut sanguinis rubri sed & omnium reliquorum corporis nostri humorum, hinc & ipsius succi nutritii officinam: pulmones enim sanguinem chylosum, a corde dextro acceptum, actione sua, jam antea memorata, ita præparant & disponunt ut per omnia corporis vasa ire, omnesque humores, ex eo secerni possint, hinc omnes corporis partes, si nutriuntur, habere debent sanguinem, qui jam per pulmones transivit, sic ipsum cor nutririquequit, nisi accipiat sanguinem in pulmonibus elaboratum, & quoniam succus nutritius, in pulmonibus præparari debet, merito eorum vitia, hujus succi præparationem impediunt, ad hæc causas refero.

§. 21. *Omnia cordis vitia antea memorata*: nam, etsi sanguis in pulmonibus rite elaboratus, ad cor redeat; tamen si cordis actio expellens sanguinem in aortam, ut sic per totum corpus distribuatur, læsa sit, succus nutritius, etsi in illo

fan-

(u) Cent. 3. hist. 17. (v) Lib. 2. Sect. 7. observ. 113.

sanguine contineatur, ex eo secerni & applicari non poterit: debet enim, ut hoc fiat, sanguis debita vi appellari, ad omnia minima corporis nostri vascula, cerebrum nervosque, ut subtilissima illa materia nutritia, per minimos illos canaliculos distribui & ad debita loca applicari possit: si vero hæc cordis vis læsa & valde imminuta est, quoniam quo vasa sunt cordi propiora, eo majorem & quo longius a corde distant, eo minorem motum habent, quando in majoribus & cordi vicinis vasis, sensibiliter incipit minui motus, in ultimis & minimis illis, tam magnum spatium a corde distantibus, erit ferè quies: hinc si hoc fit, materiæ nutritiæ secretio & applicatio lædatur necesse est.

§. 21. (*γ*) *Huc refero omnia illa vasorum, antea quoque recensita vitia; scilicet: vasorum nimiam laxitatem, seu debilitatem & eorum nimiam rigiditatem, seu robur: quando enim, vasa nostra nimis debilia sunt, functiones eorum antea memoratæ læduntur, sanguinem non justè propellunt & distribuunt, nec secretionem legitimè absolvunt, sed potius a vi cordis impellentis sanguinem, vasa primo majora & primi generis, adeo dilatantur, ut omnia minima vicina comprimant, vasa secundi generis, seu serosa quoque dilatentur, adeo ut admittant ipsum sanguinem rubrum & sic porro in vasibus tertii & ulterioris generis similes dilatationes & humorum in aliena vasibus aberrationes fient, minima vero vascula, unde nutritia suum humorem habere debent, propter teneritudinem & angustiam dilatari adeo non potentia, ut alienum crassiorem humorem admittant, obstruentur & comprimuntur a vicinis dilatis vasibus & sic ipsa vasa nutritia, ne quidem humorem accipiunt, hinc quando hicce rerum status obtinet, corpus quidem impletur in vasibus suis majoribus, sed interim non nutritur: imo in his ægris quibus vasa adeo debilia sunt, tam segnis est motus humorum, ut crudi maneant & ne quidem propter vasorum debilitatem concoqui, satis queant; si enim arteriæ pulmonali sufficiens robur deficit, & segnis per eam est sanguinis transitus, nonne ipsa hujus succi nutritii concoctio & elaboratio lædi debet? certe, æ-*
que

que ac a reliquarum arteriarum debilitate nimia, illius ad debita loca derivatio, secretio & applicatio læditur: Sed ut nimia vasorum debilitas, sic quoque non minus eorum *nimia rigiditas*, hanc actionem lædit: si enim vasa, nimis rigida sunt & vim contractilem, nimis magnam habent, tam fortiter agunt, in sanguinem contentum, ut liquidissimam ipsius partem, subito expellant, reliquam vero valde condensent & per vasa minora immeabilem reddant: imo in polypos concrefcere faciant omnesque secretiones turbent: Sanguis enim, liquidissima sua parte orbis, secretioni subtiliorum humorum, amplius inservire nequit, quare & nutritio impediri, totiusque corporis atrophia oriri debet.

§. 23. (δ) *Sanguinem quantitate vel qualitate peccantem*: quantitate peccat, vel nimia copia vel inopia; si copia peccat, adest *πληθώρα* seu *tanta laudabilis sanguinis in corpore abundantia*, ut vel vires cordis, eam movere, vel vasa eam capere nequeant: quæ etsi secretiones mutet turbetque & vasa minima comprimendo, debitam nutritionem imminuat: Veram tamen Atrophiam universalem non facit, nisi prius omnes humores, circulationem suffocando, corrumpat, solida labefactet & sic *καχεξία*, quæ in atrophiam sæpe definit, producat. Inopia vero sanguinis est, *tam parvæ laudabilis sanguinis quantitatis in corpore præsentia, ut functiones lædat*. Hæc inopia quacunque de causa orta, si adsit, succum nutritium non sufficienter elaborari, secerni & applicari adeoque corpus non iuste nutriri posse, sed atrophicum fieri debere, nimis manifestum est. Sed ut sanguis quantitate peccans, hoc damnum corpori nostro adfert, sic non minus id facit, *qualitate peccans*; peccat qualitate, quando sana & laudabilis ejus indoles, mutatur in morbosam & tunc *κακοχυμία* adest, & quidem varia, pro varietate materiæ peccantis, scilicet: aquosa, pituitosa, biliosa, atrabiliaria, purulenta, scorbutica, venerea &c. hisce cacochymiis, aliquando non tantum materiæ nutritiæ elaboratio & secretio impeditur, sed totum corpus brevi consumitur, imo in tabum penitus resolvitur; sic scorbutus & lues venerea, sæpe non tantum pinguedinem & carnes consumunt,

munt, sed ne ipsis quidem ossibus eorumque medullæ par-
cunt, ut horrendo spectaculo, sæpe videmus.

§. 24. (ε) *Varia cerebri vitia*: Dixi enim in præcedenti-
bus, nutritionem solidi non tantum fieri in vasculis minimis
nervis simillimis, sed & in ipsis proprie dictis nervis, spiritus
animales, in ipso cerebro confectos continentibus; quorum
spirituum secretio, quamvis omnibus, materiæ nutritiæ se-
cretionem lædentibus, modo memoratis lædatur causis; ta-
men adhuc singulares quasdam, ab ipsius cerebri constitu-
tione dependentes, causas, agnoscit, nempe: ipsius cerebri
obstructionem compressionemque quacunque de causa ortam,
sive ab humore intra cranium effuso, sive a tumore ibi ena-
to quocunque, sive ab intropressionem ipsius cranii: porro ce-
rebri ipsius inflammationem, abscessum, gangrænam, spha-
celum aut erosionem, ab omnibus hisce cerebri vitiis, fun-
ctio ejus lædi debet, & etsi bonus sanguis feratur ad caput;
tamen, si dicta cerebri vitia adsunt, spirituum animalium,
qui nullibi alias, nisi in solo cerebro fiunt, secretio & distri-
butio impediri, sicque nutritio imminui debet.

§. 25. In recensendis atrophiciæ universalis causis ordo nunc
exigeret, ut de causis, succum nutritium nimis consumen-
tibus, ageretur; sed quoniam de malo, in sex rebus non na-
turalibus, varias ad veram nutritionem requisitas functio-
nes, aliquando lædente; aliquando vero, materiam nutri-
tiam nimis consumente & dissipante regimine, ut atrophiciæ
universalis causa, adhuc quædam dicenda restant, simul de
materiam nutritiam nimis consumentibus & hac ratione atro-
phiam, seu extenuationem corporis producentibus causis,
dicendi dabitur occasio (α) itaque huc refero *aërem, vario
modo peccantem*: potest enim aër esse vel nimis æstuans, vel
nimis gelidus; nimis humidus, vel nimis siccus; nimis gra-
vis, vel nimis levis. Aër nimis æstuans liquidissima & mo-
biliora nempe a quosâs, spirituosâs, salinas volatiles nostro-
rum humorum partes, dissipando reliqua lentiora aggregat,
inspissat & immeabilia reddit, adeoque obstructions, in-
flammationes, coctiones impeditas atramque bilem facit;

E

hinc

hinc & in calidis illis regionibus in quibus HIPPOCRATES vixit, morbus hic atrabiliaris, de quo toties loquitur, valde familiaris fuisse videtur: imo idem hic aër corpus valde debilitat; nam liquidissima humorum parte dissipata, vasa a crassis humoribus relictis, vi cordis nimis elongantur, distendantur & robur suum amittunt, unde, ut & simul, a magno illo subtilissimorum humorum, ipsorumque spirituum dispendio & omnium solidorum fluidorumque rarefactione & laxatione, ingens oritur corporis debilitas & quatenus idem hic aër coctiones impedit, subtilissimam sanguinis partem & simul nutritiam nimis dissipat, obstructionsque parit, nostri morbi causa esse potest: Aër vero nimis gelidus, fibras vasorum accurtando, sicque vasa constringendo roborandoque, humores cogendo & densando, actiones fluidorum in solida & solidorum in fluida nimis auget, unde si corpus simul movetur, summa oritur humorum attenuatio solidorumque attritus & perspiratio, hæcque ratio est, quod tempore hyberno & frigido magis famelici simus, ac æstivo & calido, quod jam dudum notavit Magnus HIPPOCRATES (x) dicens, ventres hyeme & vere natura esse calidissimos, ideoque illis temporibus plura alimenta esse adhibenda, quia copiosiore nutrimento indigent: hisce enim temporibus, ventrum calor naturalis major est, quatenus a frigore contractis roboratisque vasis & densioribus redditus humoribus, augetur actio solidorum & fluidorum in se invicem, a qua actione omnis corporis calor dependet; si enim in vasis & humoribus quies est, summum oritur frigus, ut in cadaveribus videre est: Sic ergo natura, tempore frigido majorem motum excitando, suppeditat illum calorem quem aër frigidus tollit, & quoniam ab aëre illo frigido, omnia vasa & viscera fiunt fortiora, digestiones fiunt celerrimæ & perspiratio maxima, hinc copiosiore alimento & nutrimento opus est: quando ergo accidit, ut dictis causis plus de corpore deteratur, quam per alimenta ingesta refici potest extenuatio corporis oritur: aër nimis humidus, vasorum fibras, imo totum corpus, qua-

f

(x) Aph. 15. Sect. 1.

si in perpetuo balneo nimis laxando & emolliendo functiones ad nutritionem requisitas nimis debilitat, quam ut debitum suum opus, legitime absolvere possint & hac ratione atrophix nostræ causa esse potest: Aër vero nimis siccus, liquidissima humorum nostrorum dissipando & reliqua incrassando, nutritionem quoque valde imminuit. Aër nimis gravis, vasa nimis comprimendo, humores tam densos facit, ut per canales suos transire nequeant, & quidem imprimis, in pulmonibus gravitatis sua nimix effectus præstat, eos nimis distendendo sicque vasa eorum comprimendo, ut cordi oriatur nimia resistantia motusque humorum suffocetur, nam quanto majus spatii occupat aër, tanto minus spatii debent habere humores, adeo ut eorum, propter illam vasorum compressionem, per pulmones transitus, impediatur debitæque elaborationes & secretiones lædantur: Aër vero nimis levis, vasa minus juste premendo, eorum robur minuit, humores rarefacit & in aliena vasa derivat: arteriæ enim nostræ secundi generis, si non premuntur ab aëre ambiente externo, fiunt tam latæ, ut admittant humores vasorum primi generis, sicque actiones debitæ vasorum in humores & humorum in vasa, omnesque secretiones læduntur, & sic quoque binis his posterioribus aëris vitiis, æque ac reliquis memoratis nutritionem impedi-ri ideoque atrophix universali causas præberi posse satis patet: Maxime tamen, si simul, aër, halitibus noxiis & venenatis ut arsenicalibus, sulphureis, mercurialibus, putridis, cadaverosis, pinguibus similibusque, fuerit inquinatus.

§. 26. (β) *Cibos quantitate vel qualitate peccantes*: quantitate peccant nimia copia, vel inopia: copia nimia peccant, si tam magna quantitate ingeruntur, ut ventriculus inde valde distendatur & paralyticus fiat: tunc enim fibræ ejus, vi sua contractili destitutæ, nil in contenta agere possunt; sed omnia ingesta spontaneas suas subeunt mutationes, easque varias pro varia assumptorum indole, adeo ut digestio & chylicatio fieri nequeat: vel & copia peccant, si quantitate assumuntur tanta, ut per vomitum iterum ejiciantur: hæc

feri videmus in βελίμω seu βελιμία & in ὄρεξικονάδη. Inopia peccant cibi, quando tam exigua quantitate assumuntur, ut non sufficiant, ad vitam sanam sustinendam & id, quod per vires vitæ, detritum & perditum est, restituendum; hoc in sanis fit, a nimia abstinentia & esurie, si illam pati coguntur: in ægris vero ab appetitu imminuto, deleto, vel ciborum abhorrente fastidio, ut in δυσορεξία, ἀνορεξία & ἀποσιτία videmus. Qualitate peccant cibi, vel quando nimis tenues & parum admodum nutrimenti habentes, continuo assumuntur: vel quando nimis tenaces & duri quam ut digeri possint; maxime tamen si absurda & ab usu humano prorsus aliena, appetuntur & ingeruntur, ut in κίσα five pica, vel μαλακία videmus; hi enim ægri varia dissona & penitus a viribus corporis humani insuperabilia, appetunt & devorant, ut sunt calx, fistulæ tabacæ, carbones, testæ, creta, panni, coria, arena &c. quæ & similia, sæpe ingenti copia, continuo ex crumena sua devorant: Sic FERNELIUS (y) viri nobilis meminit, qui tanto calcis vivæ edendæ desiderio premebatur, ut illam pugni magnitudine devoraret. Similia exempla plurima habentur & certe mira, apud varios observatores, ut SCHENKIUM, M. DONATUM aliosque. Huic morbo, inter viros, obnoxii maxime sunt illi, qui morbo hypochondriaco & inter fœminas, quæ passione hysterica, laborant genus nervosum spiritusque valde mobiles & absque mentis imperio, nunc in hanc, nunc in illam partem derivandas, habentes halitusque & flatus, quibus hi ægri obnoxii sunt, facientes: Sed ut in his, sic & in gravidis, morbus hic valde familiaris est; maxime tamen iis, quæ simul hystericae sunt: hæ enim gravidae, aliquando absurda & ab usu humano penitus aliena; aliquando vero, non quidem alienos, a natura hominis, sed consuetos & bonos appetunt cibos, tam avide & animo tam impotenti, ut nisi eorum participes fiant, languorem vel abortum patiantur, aut stigma infanti imprimant, & hicce mirabilis appetitus, in his quoque a mutato spirituum motu,

(y) Patholog. Lib. 6. cap. 3.

oriri videtur; ut & observatur quod ii, qui *μαλακία* laborant, sint plerumque valde debiles & materiam in primis viis peccantem, illi, quam appetunt, contrariam eaque utcunque corrigendam, habentes, ut illi qui cretam, calcem & similia absorbentia appetunt, acido quod his optime absorberi & corrigi potest, in primis viis peccante laborare videntur, estque ideo hic morbus, maxime frequens, in debilibus puellis nil ferè nisi acescentia, comedentibus. Sed ut his memoratis assumptorum vitiis, nutritio impeditur & universalis atrophia oriri potest, sic & cibi nimis acres, salsi, aromatici, vel spirituosi, continuo assumti corpus exsiccando, hunc morbum nostrum facere possunt.

§. 27. (γ) *Potus quantitate & qualitate peccantes*: hi quantitate peccando, nostri morbi causa esse possunt, præcipue, quatenus nimia copia & nimis subito repetitis vicibus, qualescunque fuerint assumti, ventriculum, ut cibi nimia copia ingesti, adeo distendunt & paralyticum reddunt, ut postea se contrahere & in debitum suum statum restituere nequeat; sicque præcipuam *χυλοποιήσι* officinam, lædunt & omnia inde sequentia mala producant: Vel quatenus nimis parva copia assumti, sanguinem per continuum circulum, spissio-rem & acriorem redditum, debita dilutione & temperatione privant, quod obtinet in hominibus, qui omni potu destituti, sitim, utpote sanguinis nimis inspissati & acrioris redditi ideoque dilutione indigentis, nuncium, ferre coguntur. Sed quamvis potus sola quantitate peccantes, actionem ventriculi lædendo eumque nimia distensione, ad *χυλοποιήσι* opus ineptum reddendo, si nimia copia; vel sanguinem spissio-rem acriorem & ad nutritionem ineptum faciendo, si inopia peccant, atrophiam universalem producere possunt; Maxime tamen, hunc morbum faciunt, qualitate simul peccando; sic si potus fuerint nimis aquosi, imprimis calidi, utpote magna vi laxante & emolliente præditi, & magna copia, continuo ingerantur totum corpus debilitant; imo homines Herculei roboris, subito pessumdant, omnium viscerum vasorumque functiones lædunt, quare & illi, qui potui Theæ

& Coffee nimis indulgent eoque abutuntur, in leucophlegmatiam, hydropem variosque morbos soporosos incidunt: si vero vasa, fuerint adhuc tam fortia, ut humores suos qui iis labefactatis stagnarent, accumularentur & hydropem facerent, permovere adhuc possint, iidem hi potus, sanguinem tam tenuem reddendo, ut vasis coerceri nequeat, sed solis particulis crassis in corpore relictis, exhalet, vel per sudores, vel urinæ vias exeat, corpus exsiccare & quoque hac ratione atrophiam excitare valent, adeo ut potus illi Theæ & Coffee, non immerito vocari possint, amabilis quidem & blanda, sed & fallax illa meretrix, quæ primo procos suos quidem exhilarat agilioresque reddit, sed brevi post ut improba Venus exsiccat. Porro potus qualitate simul peccant, si fuerint nimis acres & spirituosi: hi enim nimia copia quotidie assumti, fibras contrahendo humoresque coagulando corpus quoque exsiccant, in continuo quasi igne retinent, nostros spiritus avolare faciunt, nervos minimos comburunt, tandemque obstructionibus viscerum vasorumque natis, ipsum, qua plerique horum potuum amatores moriuntur hydropem produunt.

§. 28. (d) *Motum muscularem nimium*: hic contractiones villorum muscularium & vasorum reciprocas valde auget, hinc & majorem actionem solidorum in fluida & vicissim fluidorum in solida excitat, qua subtilissima humorum nostrorum pars dissipatur, salia nostra, natura sali ammoniaco proxima, oleaque nostra blanda acriora & volatilia reddita, exhalant: statim enim animalia, quando ad summos labores se conferunt, macilescunt; hinc nunquam videmus homines, duos labores continuo peragentes: obesos: nam omnis eorum pinguedo, per nimium illum motum fusa, volatilis reddita exhalando consumitur: imo ipsa solida ab attritu illo magno, per nimium motum muscularem facta, valde deteruntur: non possumus enim, durissimi ligni bina frustra, tam diu fricare ad se invicem, donec accipiant calorem sanguinis nostri, quin jam multum, de eorum substantia perditum sit, multo magis hoc obtinebit in solidis corporis nostri,

stri, talem fricationem & attritum patientibus, adeo ut per alimenta ingesta restitui possit. Porro idem hicce motus muscularis nimius, summam corporis rigiditatem facit, ita ut ipsæ fæminæ, quæ viris sunt longe laxiores & molliores, panniculum adiposum facile expansile & multa pinguedine repletum habentes, quando duris laboribus se dant, non tantum brevi omnem pinguedinem consumant, sed vasis minimis exsuccis redditis & concretionibus abolitis, penitus rigescant, imo viragines fiant: hinc itaque nimius muscularis motus, quatenus humores nostros consumit & rigiditatem nimiam facit, ut atrophix universalis causa haberi potest.

§. 29. (e) *Quietem nimiam*: ut motus muscularis, nimiam rigiditatem & robur, sic e contrario, quies nimia, nimiam laxitatem & debilitatem creat, & sic torporem inducendo vasis & humoribus coctioni perfectæ non sufficit, nutritionemque labefactat: nam etsi tunc corpus alimentis repleatur, materiæ nutritiæ elaboratio, secretio & applicatio fieri nequit.

§. 30. (z) *Affectus animi*: hi enim si paulo vehementiores fuerint, humorum motum omnesque secretiones mire turbant, imprimis illi calidi dicti, qualis est veterum furor brevis, puto iram, hæc motum humorum ita auget, ut summum calorem ipsamque febrim faciat & sic iracundi non immerito excandescere dicantur: sic & summa lætitia spiritus adeo solvit, motumque humorem auget, ut sæpe numero homines suffocando enecet. His oppositi animi affectus frigidi dicti, ut metus & moeror seu tristitia, contrario quidem prioribus modo, in corpus nostrum agunt, sed non minora mala producant; hi enim spirituum sanguinisque motum, aliquando minuunt ad atoniam usque, hinc nil plus perspirationem impedit, ac mœstitia, non quidem subitanea, sed diuturna seu cocta illa tristitia, ut docet SANC-TORIUS in statica medicina (z) imo ut hi; sic & omnes reliqui animi affectus, mira in corpore nostro, producant phænomena eaque pro varietate affectuum varia, sic animi

an-

(z) Sect. 7. aph. 9.

anxietas summa, aliquando ita auget humorum motum, ut non tantum anhelationes summas producat, sed vasa quoque ita dilatet; ut vera ἀνασφύρασι facta, ipsa vasa sudorifera sanguinem rubrum emittant, quod mirum certe phænomenon, contigit Adorando nostro Servatori Jesu Christo, quando scilicet: cum Deo Patri, pro peccatis nostris satisfactorius, iustissimam ejus adversus genus humanum iram ipse experiri deberet, præsumma & ineffabili nobis vero adeo salutari anxietate, sanguinei sudoris guttulas emisit, ut sacræ testantur paginæ (a) Contrario vero modo sæpe agit subitaneus terror, qui aliquando tantam quietem cerebro inducit, spirituumque & sanguinis motum ad extrema adeo minuit, ut oriatur frigus, rigor tremor in artubus stuporque summus, imo cutis ipsa erigatur juxta elegans illud poëtæ.

Obstupui stertuntque comæ, vox faucibus hæsit.

Sed ut hæc, sic & ipsam mortem, aliquando produxisse visus est hic terror subitaneus. Patet ergo satis quod omnia quæcunque fuerint animi pathemata, quoniam agunt vel spiritus nimis solvendo inordinate & celerius movendo, diffundendo; vel eorum motum minuendo sistendove, insignem corpori nostro ataxiam morbosque varios, imprimis melancholicos seu atrabiliarios, ipsamque totum cerebrum turbando maniam & totius corporis atrophiam, inducere valeant.

§. 31. (v) *Excretiones nimias quascunque*: hæ enim ingesta alimenta, humoresque nostros nimis subducendo, corpus debito suo nutrimento privant, sive fuerint evacuationes nimie sanguinis, sudoris, perspirabilis sanctoriani, urinæ, feminis, sive fuerint excretiones nimie per os, sive per alvum: his enim juxta summum HIPPOCRATEM corpus desuescit nutriri.

§. 32. (θ) *Excernendorum retentiones*: sic ab urinæ, perspirabilis Sanctoriani, mensium, fluxus hæmorrhoidalis & narium periodici retentione, varii morbi, febres & imprimis

(a) Luc. 22. vs. 44.

nis variæ cacochymiaë quibus nutritio necessario impeditur oriuntur.

§. 33. (1) *Vigilias nimias*: nam his spiritus nulla arte nisi somno, quo cerebrum quiescit & nulla spirituum, nec per motum muscularem, nec per exercitia sensuum consumtio, sed eorundem a sanguine tunc æquabilissimè ad coricem cerebri allato, secretio & per vigilias consumptorum restitutio fit, reparandi, una cum reliquis subtilissimis humoribus, nimis dissipantur, reliqui vero humores incrassantur, solida minima imprimis cerebri deteruntur, coctiones quæ tempore somni optime fiunt & nutritiones impediuntur, cruditates gignuntur & sic toti corpori, tandem atrophia inducitur.

§. 34. (2) *Somnum nimium*: ut vigilias nimias, sic & huic oppositus status nempe somnus nimius corpori nocet: quemadmodum enim somno medioeri 7 vel 8 horarum, quo temporis spatio, crudi coctio absolvi & spirituum per vigilias amissorum restitutio fieri, corpus iterum agile & ad munera sua obeunda aptum reddi potest: sic e contrario a somno nimio, quia omnia membra & sensus, imo totum cerebrum quiescit, solaque vitalitas a cerebello, quod nunquam in vita quiescit dependens, tota animalitate ablata adeo, ut merito ab Ovidio somnus *gelidæ mortis imago* vocetur, supersit, spiritus quidem secernuntur, sed non iterum dissipantur, hinc in cerebro quiescunt, lentescunt & ad motum inepti fiunt, & quia tempore somni, perspiratio Santoriana valde augetur, multum de subtilissimis humoribus exhalat, reliqui vero incrassantur & lentescunt, adeo ut a nimio hocce somno torpor inducatur toti corpori, vasis & humoribus, sicque ad nutritionis opus peragendum ineptum reddatur.

§. 35. (3) *Omnia cujuscunque rei studia nimis acria*: hæc nutritionem impediendo, atrophiam nostram facere posse, quotidiana experientia docet: quando enim homines studiis nimis acriter incumbunt, ab omni honesto consortio aliisque operibus se abstrahentes, uni objecto se dantes, plerumque

meditabundi & quasi aliena agentes, adeo ut ubi sint non sint, & ubi non sint sæpe sint, quiescunt & sedentariam vitam agunt, viscera *χυλοποιήσι* inservientia, quæ nunquam quiescere & æqualiter premi, sed nunc plus nunc minus ope respirationis, qua quasi in prelo posita sunt, premi & moveri debent, propter parvam, ob quietem, respirationem, quiescunt, nec munere suo funguntur, hinc coctiones, a quibus nutritio dependet, depravantur, & dum interim continuis lectionibus, speculationibusque, spiritus animales exhauriuntur, corporis robur perditur, languor debilitas macies & pallor oritur ingens: imo tandem hi homines, colligentes materiam atrabiliariam in locis hypochondriacis, malo hypochondriaco contabescunt: hinc raro inveniuntur literati & solis studiis, cæteris omnibus relictis, se dantes, quin aliquo modo hypochondriaci sint & valde pallidi, unde trita illa loquendi formula, *impallescere chartis*; si vero ulterius procedit hoc malum, totum cerebrum, a materia atrabiliaria in actum deducta & eo versus delata adeo turbatur, ut non tantum a morbo illo hypochondriaco contabescant, sed & insani fiant, quod jam notavit divus senex HIPPOCRATES in suis scriptis de dementia Democriti: adeoque a solis studiis nimis acriter cultis, innumera mala oriri possunt ut cum Poëta fateri cogar: imo

*Non mihi si linguæ centum sint oraque centum
Ferreæ vox.*

Possim satis expedire, multitudinem & gravitatem tot tantorumque morborum, quos demum sæpe cita, sæpe infelix, excipit mors ultima linea rerum.

§. 36. Visis nunc præcipuis atrophix universalis causis, pauca adhuc de particularis atrophix causis dicenda restant: quæ itaque sunt vel nervorum vel vasorum sanguineorum majorum compressio, obstructio, vel discissio quibus debitus spirituum & reliquorum humorum ad partes motus, distributio & applicatio impeditur, sicque earum nutritio aboletur & quod hoc a nervorum vitiis modo recensitis fiat, patet ex eo, quod si nervus quidam major comprimatur, obstruatur, vel

vel discindatur, non tantum immobilitas, sed & marcor partis oriatur; sic nervus ischiaticus obstructus, vel compressus facit, ut totum crus innumeros ramos ab eo accipiens, emacrescat & hunc eundem esse nervum, qui, Patriarchæ Jacobo, cum esset in lucta cum angelo, compressus, totum crus emacrescere fecit, creditur: sic & a nervo ischiatico, gladio transeisso, totum crus non tantum immobile & extra omne voluntatis imperium, sed & penitus marcidum factum fuisse, Dexterrimus ille anatomicus B. S. ALBINUS, ipse vidisse, in doctissimo suo collegio anatomico, aliquando retulit. Idem fit si arteria major, ramos suos per totam partem dispergens abscinditur, quia tunc reliquæ arteriæ quæ ab hac abscissa, humores suos habebant nullos amplius accipiunt, unde necessario pars illa, nutrimento suo privata, contabescit & exarescit, hujus rei exemplum admodum memorabile, me ex Magni & Excellentissimi Viri H. BOERHAAVE facundissimo ore hausisse recordor, scilicet, quod viderit rusticum quendam, cui abscissa fuerat arteria axillaris, quo facto, post prægressam ingentem hæmorrhagiam, totum brachium contabuerat & instar mumie Ægyptiacæ exaruerat. Imo omnis causa, quæ succi nutritii ad partem derivationem & applicationem impedit, vel quæ eundem hunc succum nimis ex illa parte educit, ut vulnera & ulcera manantia & fistulosa, atrophiam particularem facere potest.

CAPUT TERTIUM.

De signis Diagnosticis.

§. I.

De Diagnosi non est ut multum dicamus: generale enim signum diagnosticum, ex ipsa morbi definitione habetur, scilicet: quod in atrophia universali, totum corpus extenuetur, gracilescat & areseat: Adest itaque huic morbo

facies Hippocratica, ita dicta, quia a Divo illo sene HIPPOCRATE, in prænotionibus descripta habetur, nempe: *nasus acutus, oculi concavi, collapsa tempora, aures frigidae & contractæ, imisque suis fibris inversæ, cutis circa frontem dura, intenta & resiccata, totiusque faciei color ex viridi pallescens, aut etiam niger aut lividus aut plumbeus*: Porro costæ sunt protuberantes, scapulæ instar alarum & claviculæ instar arcus eminent, adest capillorum profluvium, ungues incurvati, abdomen in adultis plerumque collapsum & per consequens rugosum, in infantibus vero plerumque tumens & tensum, robur & vigor imminutus, debilitas summa, sudor nocturnus, respiratio difficilis, imprimis post motum corporis quodammodo auctum, cutis, laxa corrugata & arida, pedes, crura, manus digitique penitus aridi sunt, omnibus eorum partibus musculosis extenuatis, ossa tam arida, ut facillima de causa, frangantur: imo, uno verbo, corpus antea carnosum & pingue, fit sceleto simile, cutis vix ossibus hæret, adeo ut miseri hi ægri, sint quasi viva arefacta sceleta.

§. 2. Particularis atrophix signa, sunt quoque evidentissima, quando scilicet accidit solummodo alicui corporis parti, quod modo diximus de toto, nempe: extenuatio, marcor, aridura & mobilitatis imminutio vel integra ablatio.

CAPUT QUARTUM.

De Signis Prognosticis.

§. 1.

Hujus universalis atrophix prognosin quod attinet in genere dicendum est, esse, quia totum corpus afficit, affectum curatu difficillimum & si non subito curetur, sæpe lethalem: hinc CHR. BENED. BENNET in theatro tabidorum (b) dicit, *tabidorum languor, sine pulmonum*
aut

(b) Pag. 98-99.

aut visceris cuiusdam corruptela, tacita vi obrepens, Anglis infestissimus est, & nisi primis obdiderit remediis (quod rarissime evenit) funestus; ubi respicere videtur hunc nostrum morbum, quando nulla amplius fit assimilatio & compactio humorum; sed omnia per sudores & diaphoresin diffluunt & avolant, unde tunc ἀτροφία & μαλασμός oritur ingens. Verissimum ergo est aureum illud distichon.

Principiis obsta sero Medicina paratur

Cum mala per longas, invalere moras.

§. 2. Diximus præced. §. atrophiam nostram universalem esse curatu difficillimam non tantum; sed & sæpe penitus incurabilem, imo lethalem: incurabilis itaque plerumque est si orta fuerit, a partium alimentis assumendis deglutiendis digerendis & concoquendis inservientium paralyfi, imprimis si hæc accidat in fine morborum: incurabilis quoque est, si orta fuerit a ventriculo, intestinis, mesenterio, pancreate, hepate, liene, scirrhis redditis: nullum enim huc usque notum est remedium quod scirrhum verum jam natum, durumque redditum resolvere possit: porro incurabilis est si orta fuerit, a ventriculo penitus calloso reddito, a mesenterio, pancreate, hepate petrefactis. Si vero ortum duxerit, a varia humorum δυσκράσια & depravatione, pro varietate cacochymiae & temperiei ægri, aliquando magna, aliquando parva, aliquando nulla curationis spes affulget: Sed facilius est curationis, si orta fuerit a viscerum vasorumque debilitate vel rigiditate nimia; a defectu salivæ, liquoris œsophagi, gastrici, succi pancreatici, bilis utriusque, sive horum liquorum defectus ortus fuerit, a nimia illorum excretionem, sive ab imminuta eorum secretionem, propter vasorum fecerentium, vel emissariorum obstructionem adhuc resolvendam: facilius quoque est curationis orta ab obstructione vasorum lacteorum, mesenterii, pancreatis, hepatis, splenis nondum nimis pertinaci, sed commodis remediis adhuc resolubili; ut & a vermibus in intestinis nidulantibus, a nimio corporis & animi motu, a cibis nimis tenacibus & duris, quam ut digeri possint, vel nimis tenuibus & nimis parum nutrimenti in

se habentibus, vel nimis acris aromaticis, a potu nimis tenui & aquoso, vel nimis spirituofo continuo adhibito orta. Ab omnibus his causis natus hicce morbus, si modo non nimis diu duraverit, utcunque adhuc curari potest. Ultimo tandem facilioris est curationis, a morbis acutis & quibusdam morbis chronicis orta, ut à scorbuto, febribus acutis continuis, vel intermittentibus, similibusque aliis; quando enim hi morbi, bene curati sunt, postea bono, in sex rebus non naturalibus, regimine, nutritio facile restituitur, si modo non adsit, decrepita senectus: Senes enim plerumque tandem macilefcunt, ob summam quam adipiscuntur rigiditatem in toto corpore, adeo ut ipsum cerebrum, tandemque cerebellum, non intacta relinquuntur, quo tunc fit, ut defectu liquidi vitalis, tandem instar candelæ ardentis placide extinguantur, adeoque in his, radicalis atrophix universalis curatio, non est tentanda. Patet itaque ex dictis, quod quædam hujus morbi species utcunque adhuc sint curabiles; quædam vero penitus incurabiles, juxta elegans illud distichon Poëtæ.

*Non est in Medico, semper relevetur ut ager;
Interdum docta plus valet arte malum.*

Idem de particulari atrophia dicendum est, si enim a vasis nervisque majoribus, nutritiam materiam præbentibus abscissis, seu quocunque alio modo destructis, orta fuerit, penitus incurabilis censenda erit; ut & si jam eo usque processerit, ut instar mumix arefacta sit pars, a quacunque causa orta fuerit, quoque incurabilis est; sed si a compressione dictorum canalium nutritiam materiam adferentium originem duxerit, aliquando quidem, non tamen semper curabilis est; nam potest esse causa comprimens, tumor ingens Scirrhusus irresolubilis, magno vasi accretus, ut sine discrimine vitæ auferri nequeat; sic & si vitium hæserit in nervis, causa comprimens, vel obstruens potest hære in ipso cerebro & quidem talis, ut nulla arte tolli possit. Si vero a simplici, vasorum sanguineorum & nervosorum, obstructione eaque resolubili orta fuerit, idoneis remediis & auxiliis adhibitis, curari poterit.

CAPUT QUINTUM.

De Curatione.

§. 1.

Jam ordo nos perduxit ad infestissimi hujus malis curatio-
nem: sed quoniam hoc, a tam multis & sæpe sibi invi-
cem contrariis, contrariamque medendi methodum po-
stulantibus causis oritur, variæque ejus species sint, gene-
ralis ipsius cura dari nequit; hinc ne dissertatio nostra cre-
scat in librum, tantummodo præcipuarum & frequentissi-
marum universalis atrophix specierum, curationem addere
conabor.

§. 2. Si itaque à sola viscerum vasorumque debilitate ni-
mia, qua ad suppeditanda elementa nutritia ex ingestis, im-
pares facta sint, ortus fuerit hic morbus, curatio consistit,
in roboratione eorundem, quæ optime fit (*a*) assumptione
alimentorum eupeptorum & multum materiæ nutritiæ conti-
nentium eorumque ita præparatorum, ut proximè accedant
ad chylum nostrum & non indigeant magna viscerum, va-
sorumque actione. Horum alimentorum præcipuum est,
lac animalis perfecte sani, imprimis junioris in flore ætatis,
quod lac constat, parte chylosa animalis sic subacta ut non
requirat magnam ventriculi aliorumque viscerum actionem;
imo hoc lac non tantum chylum, sed & lympham tenuem
& spiritus continet, hinc habet aliquid, quod ad ultimo ela-
boratam materiam nutritiam accedit, adeoque tepide assum-
tum non vero coctum, quia coctione omne subtile illud avo-
lat, in atrophia hac summum præbet remedium: omnium
tamen præstantissimum est, si æger ille sugat lac foeminae
sanæ, corpus suum exercentis; non vero torpentis, justo post
ultimo captum cibum tempore, ex ipsis uberibus ejus: illud
enim lac quod sic suctione hauritur, nil de subtilissimis suis
particulis perdit, superatque omnium aliorum animalium
lac,

lac, nam homo homini simillimus est, & sic homo, potest elaborare pro homine, tale alimentum, quod jam cum chylo per viscera chylopoëtica subactum & in quo, primum digestionis opus, jam peractum est, imo ipsos spiritus continens; quo solo tenerrimi infantes, utpote ad alios cibos digerendos nimis debiles utuntur, qui ideo etiam tam diu dentibus destituuntur, donec viscera habeant tam fortia, ut cibos manducatione egentes, digerere possint, tunc demum ordinario naturæ decursu, erumpunt dentes, in aliis ocyus in aliis serius, quamvis prostant exempla infantum, cum ipsis dentibus natorum, sed hæc non naturalia, sed præter naturalia & rarissima esse, nemo non novit: Si vero ubera scœminarum fugendi occasio non detur, substitui potest lac alterius cujusdam animalis junioris sani, imprimis lac asininum, caprinum, equinum, ovinum, bubulumve. Solius enim lactis usu, dictis modis adhibito, homines summe debiles & atrophici, ab omnibus medicis jam destituti, quibus ab omnibus mors prædicebatur, curati & vegetissimi aliquando redditi visi sunt: scio hic objici posse, quod lac non transeat, sic per corpus, sed in ventriculo coaguletur; verum hoc est; sed quid inde mali? non enim quærimus crassum illum caseum, sed subtile illud, quod in sero hæret nempe spiritus, qui una cum sero a caseo separati, totum nostrum corpus permeare illudque reficere valent: caseus vero in ventriculo relictus, hujus, ni modo summopere debilis sit & præcipue, bilis actione, postea solvitur & digeritur. Si autem tanta est ventriculi debilitas & bilis inertia ut caseus ille, solvi non posse videatur, addito lacti saccharo, ejus ortus præveniri potest. Porro convenit albumen ovi recens & a gallina adhuc tepens, non coctum sed æquali parte aquæ vel lactis dilutum; imo ova a gallina adhuc calida sorbere, præstantissimum atrophicis paulo robustioribus quoque est remedium: si vero coquantur ova, subtilissima eorum pars nutriens perit & æque difficulter ab his ægris digeruntur ac carnes, quas summe debiles non ferunt. Tandem ad hæc alimenta referenda sunt jura carniū juniorum ani-

animalium tenuia, scilicet hæc carnes, pinguedine ablata e-bulliant cum aqua, donec sapor carnis sit in aqua, tum potetur vel comedatur & habebitur cibus nutrientissimus; non tamen jura carniū præferenda sunt lacti, quia hæc facile rancescunt, quod in lacte non obtinet: nequiquam sumantur jura illa crassa seu consummata, quia admodum difficile digeruntur. Ultimo ad cibos hic apprime idoneos, refero decocta panis bene fermentati, nam si frumentum, non priusquam in panem coquitur, fermentatum est, tenacitas quædam difficillime digerenda inest, quam tenacitatem seu amy-laceam & rebellem naturam, per fermentationem optime amittit, hinc quo panis melius fermentatus, si modo non nimiam aciditatem inde acquisiverit, eo facilioris est digestio-nis: sumatur ergo panis ad initium lenis aciditatis fermentatus, coquatur cum aqua & habebitur in ea præcipua ma-teria nutritia soluta: si ulterius coquitur panis & aqua orie-tur cremor chylo nostro simillimus, quoque hic ægris ci-bum convenientissimum præbet: si adhuc diutius coquitur, fit gelatina quæ cum sero lactis, lacte dulci, jure carniū vel vino permista præbet optimum quoque in hoc casu nu-trimentum, ut & emulsio ipsius panis bene fermentati; cum aqua facta, cibus nutrientissimus, lacti simillimus, sum-me debilibus optimum confert. Quando vero viscera jam robustiora reddita esse videntur, vel æger non valde debi-lis fuerit, cibus crassioribus uti licet, nempe loco al-buminis ovi, lacte vel aqua diluti, non cocti, come-dat ova dilute cocta, ut adhuc forbilia sint & loco ju-sculorum carniū tenuissimorum, jura carniū cum oryza & oleribus pro lubitu cocta, ipsasque carnes modica quanti-tate: sic & loco lactis solius, lac cum oryza hordeo vel a-vena decorticatis, milio vel similibus pro lubitu ægri cocta: hos cibos debet æger assumere majori minorive quantitate, prout debilior minusve debilis fuerit, in genere tamen dicen-dum, quod præstet cibos dare, parca copia simul & sæpe repetitis vicibus, ne nimis cogantur laborare viscera, sed æ-ger se quidem inde refectum, non vero aggravatum & torpi-dum sentiat. (β) usu potus, spiritibus copiosis & simul au-

steritate quadam adstringente, prædita, qualis est vinum Rhenanum generosum, ex maturissimis uvis justo tempore, fermentatione optime peracta confectum, vel Mosellanum, Gallicum rubrum acerbum, Græcum nigrum vel simile: hæc vina habent quid spirituoſi corpori humano salubre, amicum & proxime accedens ad illud elaboratissimum quod nutrit, simulque leniter adstringunt & roborant: ea tamen in dandis his vinis observanda est cautela, ne scilicet dentur mera, sed aqua diluta parva copia simul, repetitis vicibus, quia movent humores & in debilibus his ægris facile obruitur pulmo, humoribus nimis agitat, imprimis cibus & potus assumptis cito & crudis adhuc, ad pulmones delatis, unde tunc orieretur febris. (γ) Applicatione exhalationum corporum, sanorum, vegetorum, in flore ætatis, scilicet æger debilis, concumbat cum homine sano & vegeto ut spiritus ejus exhalatos, per vasa sua absorbentia undequaque in tota corporis superficie, osculis suis bibulis, patentia, imbibat, unde hinc ingens accipiet robur; cujus rei egregium exemplum refert CAPO DE VACCA, qui vocatus ad principem quendam regni hæredem atrophicum & ab omnibus medicis jam desertum, suavit illi, ut quæreret duas fæminas lactantes sanas, in flore ætatis, simulque corpus suum exercentes, victum laudabilem nutricibus præscripsit, jussitque principi ut nil nisi earum ubera sugeret & cum iis cubaret, & sic exhalationes earum haberet, quo factum est, ut æger sanatus fuerit & in salutem familiæ liberos procreaverit. Hanc methodum tantum ad debilitatem curandam valere, jam antiqui Hebræi norunt: Medici enim in aula regis Davidis, suaserunt ipsi debili Davidi, ut concumberet cum virgine sana vegeta, ut ab ea calefieret & exhalationes ipsius imbiberet. TH. SYDENHAM, hac methodo licet inusitata, summos effectus vidisse testatur, applicando adolescentulorum vivum vegetumque calorem & nunquam comperisse, iteratam calentium linteorum applicationem, ullatenus id præstare valuisse; sed viva animalia E. G. vivi Catelli, nudo ægri corpori applicati, eidem scopo inservire possunt; sic & panis tostus

toftus vino generoso imprægnatus & madefactus, abdomini aliisque corporis locis, præcipue iis, quibus maxime sudamus ut sub axillis, ad inguina, aliisque fimilibus applicatus, valde debilibus infigne quoque robur adfert: omne enim spirituosum & reficiens a vasis abforbentibus imbibitur. (d) Motu artificiali conciliato corpori, five per frictiones, five vectiones in navi, rheda, equo five ambulationes & cursus, pro ratione virium ægri institutos; non enim fufficit, ut laudabilibus alimentis vasa corporis repleantur, fed debent etiam vires corporis in ingefta actionesque solidorum in fluida & fluidorum in solida quibus alimenta ingefta, optime digeri, in actum deduci affimilari & applicari poffunt, augeri, quod omnibus dictis modis commode fieri poffit; frictio enim eft attritus & compressio iterata vasorum, qua alterne laxantur & comprimuntur, & fi legitime instituatür arterias roborat sanguinemque venosum ad cor accelerat, adeo ut fit summum corroborans, in debili & inertia vasa habente corpore; actio enim vasorum confiftit in contractione qua premunt liquida contenta; fi ergo per illas frictiones, premo vasa ad contenta liquida, idem facio, quod alias vasa fortiora facerent; imo folis frictionibus, in frigidis & hydropicis corporibus, ubi summa inertia adest, magnus calor produci poffit, qui in robustis dependet ab actione fortiori vasorum in humores & humorum in vasa. Vectiones in navi rheda vel equo, pro ratione virium ægri, sunt instituenda; nam fi ægri valde debiles fuerint vectiones in rheda vel equo instituere non audemus, metu ne motu illo majori excitato & concussibus illis validioribus, vasa ægri tenerrima, propter impetum a motis valde humoribus, rumpantur; hinc præstat inchoare a vectione in navi, ab oscillatione veterum, vel portatione in sella. Si vero minus debiles fuerint ægri, vel adhibitis remediis jam plus roboris acceperint, vehantur in rheda vel equo, quod omnibus reliquis, ni summa debilitas vetet, præferendum, & gradatim adscendendo, quotidie itinera magis magisque protrahant; his enim vectionibus & concussibus mechanicis, inde factis, aër continuo renovatur

& plus in corpus & pulmones adigitur ventusque, fit quasi adversus, unde vasa plus comprimuntur, majusque robur acquirunt: imo per eosdem hosce reciprocos concussus, totum corpus concutitur, vasa & viscera maxime roborantur, omnes humores lenti & congesti resolvuntur & moventur, adeo ut totum corpus, inde incalescat, & hæc ratio est, quod ii qui citissime equo vehuntur, adeo incalescant; concussione enim illa vasorum & viscerum pendulorum pressioneque venti, oritur species quædam frictionis, qua semper calor oriri debet: hinc patet, quare æger debilis non statim, a vehementissima equitatione debeat inchoare, sed a lenissima, gradatim ascendendo, nec ilico post prandium, vel cænam pleno ventriculo, sed hora una alterave ante prandium, vel 4 seu 5 horis post pastum ultimum, quando prima coctio peracta est, & tunc per illas vectiones, optimè succurritur coctioni secundæ, alias enim crudi adhuc cibi, expellerentur ex ventriculo & viscera ventriculo vicina, nimis ab ipso impleto premerentur. Quando vero hisce memoratis exercitiis, corpus jam majus robur acquisivit, musculares motus ut ambulationes, cursus & exercitia corporis, ipsi concedi possunt, sed lenissimè inchoando & gradatim ascendendo: primo ergo fiat ambulatio lenissima & quidem per loca plana duriora, in arena enim fit gravior, per loca declivia fit molestior, per loca acclivia difficilior; hinc plana loca & pavimento lapideo, ligneo aliove duriore strata, optima sunt; sicque gradatim pergendo & ascendendo ad lenes cursus perveniat: neutiquam tamen hæc quoque fieri debent, ventriculo pleno & crudis adhuc cibus distento, sed vacuo, vel saltem tam diu, post ultimo assumptum cibum, ut prima coctio ferè peracta & cibi jam ad expulsionem ex ventriculo apti sint: tandem sic pergendo, ad exercitia corporis se conferat, V. G. ad ludos pilæ, digladiatoris &c. ut CELSUS hæc omnia, ordine recenset; sed hæc quoque facienda sunt, idoneo in præcedentibus jam memorato tempore: at, quamvis hæc exercitia corporis, in curandis, a nimia debilitate viscerum vasorumque atrophicis, apprimè convenient; in genere tamen

tamen monendum est, vectiones omnes, sive in equo, rhecda, curru, carpento, navi vel sella fiant, longe esse anteponendas ambulationibus & reliquis corporis exercitiis; nam per exercitia illa, corpus quidem roboratur, sed quoque propter magnam spirituum illam dissipationem inde factam, defatigatur & multum de viribus suis amittit: per vectiones vero dictas roboratio optima fit, servatis tamen viribus ægri integris, & inter omnes vectiones, maximæ efficacix est equitatio, quæ itaque ni summa debilitas vetet, omnibus reliquis præferenda, & tam diu in ea perseverandum est, donec corpus satis roboratum esse videtur. (ε) Aër in quo æger debilis versatur, sit siccus, & si talis non fuerit, arte talis fiat, largo foco ex aromaticis resinosisque lignis, ut ligno juniperino, quercino vel simili, imprimis leviter acidum vaporem exspirante: porro aër nimis humidus corrigi potest, exhalatione aromatum, ut herba mentha, majorana, thymus, serpillum vel similes in lata mensa expositæ, exhalationibus suis, optime huic scopo inserviunt. (ζ) Vigiliæ sint paulo protractiores.

§. 3. Remedia ex Pharmaceuticis, in hac atrophix specie optima sunt, omnia quæ adstringunt, condensant & contrahunt id est, quæ fibras viscerum vasorumque corroborant sanguinemque densiorem reddunt; cui scopo varia inserviunt medicamenta simplicia, folia, flores, fructus, semina, ligna, cortices atque radices, ut folia argentinx, acetos. omn. acetosell. bistort. cupress. fragar. myrth. nummul. nymph. portulac. querc. pentaph. sedi maj. torment. & c. flores acac. balauft. cynosbat. lapath. nymph. maj. ros. rub. ulmar. & c. fructus berber. cappar. corn. cyd. gland. querc. gall. mespil. immatur: pruna sylv. &c. Semina acetos. granat. plantag. portulac. &c. ligna santal. rubr. visc. quercin. lign. lentiscin. &c. Cortices acac. granat. cappar. cinnam. querc. tamarisc. &c. radices acetos. bistort. filic. lapath. plantag. tormentill. &c. ex his & similibus variæ remediorum formulæ fieri possunt, infusa, decocta, extracta, vina & cerevisiæ medicatæ conservæ, condita, pilulæ, pulveres; quorum formulas re-

consensendo non immoror, adeat L. B. viri Excellentissimi H. BOERHAAVE incomparabilem libellum, de materia medica, ad caput de curatione morborum fibræ debilis & laxæ, ubi omnia huc pertinentia tuta medicamenta, fideliter recensentur, ita ut in his pro lubitu variare possimus: Præstantissimum hic quoque remedium præstat, vinum chalybeatum ex limatura martis & bono Vino Rhenano confectum, quod ter quaterve de die ad ℥ss assumptum omnes morbos, a mera laxitate fibrarum & inertia humorum felicissimè curat. In hisce similibusque remediis, ut & diæta, vectionibus & muscolari motu lente pergendum diuque perseverandum est, donec appareat corpus jam satis roboratum esse, ne iterum in eandem debilitatem incidant ægri.

§. 4. Si sola viscerum vasorumque nimia rigiditas, qua fibræ horum sint tam fortes, ut debitam extensionem imprimis vasorum negent, sanguinemque nimis densum & compactum faciant, hujus morbi causa fuerit, primo omnium institui debet missio sanguinis, ut sanguis supermans in vasis antea nimis compressus nunc majus spatium accipiat, rarefcere & se expandere queat; quo enim sanguinem reddimus rariorem & tenuiorem eo plus augemus debilitatem corporis, & qui subducit de liquore vitali, ille minuit corporis vires: porro utilis est missio sanguinis in hoc casu, ut alimenta & remedia contra hunc morbum præscripta, eo commodius sanguini misceri eumque diluere possint; omnis enim novus chylus longe rarior & levior est sanguine, adeo ut si sanguinem mittam & ejus loco novum chylum restituam, sanguinem remanentem longe dilutiorem reddam, quod videre quoque licet in iis, qui ingentem hæmorrhagiam passi, inde debilissimi & postea hydropici fiunt. Ingerenda sunt in corpus ea, quæ humectando emolliendo & diluendo humores tenuiores, fibrasque viscerum & vasorum debiliores reddere queunt, sive alimentorum, sive medicamentorum titulo veniant: alimenta ergo sint aquosa, farinosa, oleosa, lactea, ut oryza, hordeum avena decorticata, milium, farina secales, tritici & similia in aqua vel lacte, seu

seu aquæ & lactis æqualibus partibus cocta, serum lactis, jura carniū cum oryza vel hordeo decorticato & radicibus scorzon. tragopog. sisari, dauci vel similibus cocta; pisces fluviatiles, cancri, ostrea &c. cum aqua decocta, dant decoctum optime nutriens & simul valde humectans & emolliens; vitelli ovorum crudi, hi enim ipsa resinosa gummosaque resolvunt. Medicamenta hic optima sunt ex mucilaginosi & farinosi herbi decoctis cum aqua, quales herbae sunt alcea, alth. malv. bismalv. verbas. parietar. violar. mercurial. atripl. beta. branca urfin. papav. erratic. saponar. glycyrrhiz. harum herbarum decocta, aliquamdiu adhibita, egregie in hoc casu profunt, ut & decocta ex mucosis dulcibus ut sunt ficus, jujub. sebest. passul. maj. & min. optime hic quoque conveniunt mel, saccharum, manna, cassia; olea expressa recentia blanda & insipida, ut oleum amygd. dulc. olivar. lini, cremor lactis, butyrum recens & similia: sales omnes, exceptis metallicis austeris adstringentibus. Summi usus hic quoque sunt balnea, sive sint balnea immersionum sive vaporum: quando enim corpus immergitur balneo tepidulo, mirabiliter laxatur, sordes detergentur, vasa ultima arteriosa, perspirabilia redduntur & venosa imbibentia aperiuntur: sed hoc incommodi habent balnea immersionum, quod caput debeat manere extra balneum, quo fit, ut toto corpore ab aqua circumambiente plus compresso, omnis sanguinis appressus fiat ad caput non compressum, ubi nullam inuenit resistantiam; quando ergo hæc balnea instituentur, ad dictum incommodum præcavendum, capiti simul applicari debent, panni madidi calidi: balnea vero vaporum commodissime fiunt, quando homo laxè vestitus, sedet super vas aqua calida plenum, habens circum se linteum ceratum, ut vapor eo melius a corpore recipi possit: hæc balnea mirifice resolvunt corpusque emolliunt (ut patet in ossibus philosophicè calcinatis) imprimis, si simul instituantur lenes frictions. Aër in quo æger versatur sit humidus: atmosphæra enim humida, retinet corpora quasi in perpetuo balneo, quo nil plus enervat & de-

debilitat; hinc videmus magnam in corporibus nostris differentiam quando auster vel afusus fiat, quod scilicet in hoc sint debiliora in illo robustiora; si itaque aër non fuerit humidus, aqua in pavementum respersa & exhalationibus aquosis talis fieri potest; sic si sumitur ramus salicis, populi, sambuci, vel similis & imponitur vasi aqua pleno, tantum exhalet ex illo ramo, ut aër siccus, in illo cubiculo inde fiat humidus. Motus musculares peragat hic æger nullos, sed quiescat; quies enim debilitat dum e contrario motus roborat. Somnus fit diuturnus; nam nil plus debilitat ac emolliat quam somnus, nil plus facit fibras rigidas ac vigiliæ, hinc hæ neutiquam hic conveniunt.

§. 5. Si rigida senectus atrophiciæ universalis causa fuerit, quamvis illi inevitabilis sit hic morbus & homines fato senili mori faciat, tamen ei succurrere possumus & longævitati prodesse, & quidem eadem quam in præced. § retulimus emolliente & laxante methodo; neutiquam vero cibi & potus illi acres, quos auctores plerumque senibus commendant, conveniunt; corpora enim senilia sicca adhuc plus exsiccant, & hinc VERULAMIUS optime dicit, corpora senilia debere irrorari; non vero exsiccare, quia senectus ea satis arefacit, & quoniam in senibus deficit solum id, quod per vasa minima it, (nam plerumque multum sanguinis habent sed subtilissimi spiritus absunt,) si hoc in corpora eorum derivare possumus vitam & humanitatem quasi reparamus, hocque optime fit lacte, vel asinino vel bubulo non cocto sed adhuc ab animali juveni calido, vel saltem si tam recens haberi nequit, ad ignem tantum tepefacto, ne subtilissimi ejus spiritus quos quærimus avolent; omnium tamen optimum est, lac humanum suctu assumptum; si itaque senes atrophici & rigidi dictis modis lacte utuntur, vasa laxantur & spiritus amissi restituuntur: post lac egregium quoque alimentum senibus illis præbent, jura carniū juniorum animalium. Optimum etiam remedium est, senibus atrophicis, quibus spiritus deficiunt, cum hominibus junioribus condormire vel juxta SYDENHAMUM vivos catulos

cor-

corpori applicare, ut spiritus ex junioribus corporibus exhalantes imbibant. Pro potu utantur vino molli edentulo aqua diluto; neutiquam vero meraco & spirituoso, quia id spiritus & rorem corporis senilis blandum, adhuc superstitem aufert vasorumque consolidationes & exsiccationes promovet. Porro senes hi exercitia corporis & animi validiora omnino vitare debent, quia spiritus superstites nimis dissipant & senectutem adaugent; somnus & quies ergo sensim augeantur: frequens enim dormitio in senectute a VERULAMIO maxime laudatur & non immerito; nam dissipationem spirituum minuit & alimenti distributionem ad partes promovet, hinc & somnus dici potest nutrire, ut docent exempla animalium per totam hyemem dormientium, sine ullo interim assumpto cibo & patet quod non inutile post prandium, senibus & debilibus quibus spiritus deficiunt, præscribatur somnus. Animi affectus omnino sint moderati, non tamen penitus supprimantur; sed habeant aliquid, quod juxta VERULAMIUM cogitationes & animum placide detinere possit, ut sunt literæ, studia plantandi & ædificandi, quibus optime spiritus confortantur: sæpe recordentur acta pueritiæ, vel adolescentiæ, quæ recordatio singulis senibus est tanquam peculiaris recreatio: admiratio & levis contemplatio quoque detinent spiritus in rebus quæ placent, hinc contemplatores rerum naturalium ut Democritus, Plato, Parmenides, Apollonius aliique tam longævi fuerunt: omnium maxime tamen, spes & desideria his senibus utilia sunt & longævitati profunt. Medicamenta hic optima sunt irrorantia & emollientia, ut vinum & aqua cum melle est optimum hic remedium, quia corpus laxat & spiritus interim nonnihil excitat, & ut eo melius lenti humores, a defectu virium orti, solvantur, utatur aliquando saponaceis, dulcibus, mellitis, saccharinis, addito gummi quodam aromatico, sale, croco, similibusque: nil melius lentores seniles solvit, quam si adveniente senectute, homo utatur diætâ, ex pane bis coto & uvis passis, cum decocto ligni santali, guajaci, rad. chin. falsaparill. vel simili & per aliquod tempus hoc continet,

H

nuet,

nuct, tunc hoc modo purgabit omnes humores & corpus de novo nutrietur: vel ad lentores illos solvendo instituat purgationem ope mercurii, qui egregios sæpe præbet effectus. Ad siccitatem senilem tollendam conveniunt balnea, inunctiones, halitus, fatus, clysmata, ex emollientibus blandis oleosis facta. Ad confortandos spiritus medicamenti loco inservire potest, applicatio odoris grati ad nares, ut est odor mali citrii, aurantii, rosæ, caryophyll. &c. hac dicta methodo optime succurritur atrophie illi senili, neutiquam vero conveniunt ulla remedia acra, stimulantia, calefacientia, quamvis stomachicorum & concoctionem adjuvantium nomine veniant, nam flammam quidem excitant, sed brevi extinguunt, adeo ut, spiritus nostros quidem incendiant, sed vitam abbrevient.

§. 6. Si humorum, ad *χυλοποιησιν* destinatorum, defectus, vel depravatio, hujus morbi causa fuerit; curatio, pro varietate causæ, hunc defectum vel depravationem facientis, vario quoque modo instituenda est, scilicet si a nimia secretionem & extra corpus excretionem, ut a peculiari quadam dispositione & laxitate in partibus, dictos humores secernentibus nata, magnoque humorum eo versus affluxu, quibus fit ut ingens horum humorum secretio & vel per os, vel per alvum excretio fiat, oriri potest, dicti humores deficient, curatio consistit in corroboracione laxi & derivatione affluxus humorum aliorum: V. G. si hæc dispositio & laxitas, humorumque magnus affluxus ad glandulas salivales fuerit, magnaque salivæ quantitas secernatur & extra corpus excernatur, ipsis glandulis salivalibus nimis laxis, quantum fieri potest, applicanda sunt medicamenta corroborantia, ut sunt fomentationes adstringentes, blande aromaticæ, penetrantes, ope pannorum laneorum calide maxillis applicatæ: collutiones oris ex similibus: suffitus ex thure & mastiche ore excepti: frictiones & linimenta penetrantia & corroborantia, parti affectæ applicata, qualia sunt unguentum martiatum, ung. althææ composit. ung. nervin. vel similia alia: porro impetus nimius humorum ad illas glandulas, imminuendus

est, derivando eum aliorum aliasque excretiones faciendo copiosiores, scilicet: vel movendo alvum, per hydragoga & phlegmagoga; vel diuresin excitando, per diuretica; vel diaphoresin augendo, per diaphoretica. Si similis laxitas fuerit in glandulis & vasculis secernentibus, ventriculi & intestinorum aliarumque vicinarum partium & affluxus humorum eo versus nimius fit, eadem hæc corroborantia abdomini applicanda, frictiones lenes prudenter instituendæ & impetus humorum, ab his partibus, dictis modis, prout rerum circumstantiæ indicaverint, aliorum derivandus est; hac enim methodo, partes nimis laxæ corroborantur & secretio nimia sensim minuitur. Si propter nimiam tenuitatem fluiditatemque sanguinis, dicti humores nimis ex corpore eliciuntur, remediis sanguini justam densitatem conciliantibus §. 3. enarratis & purgantibus fortioribus hydragogis & phlegmagogis ex scammon. gialapp. diagryd. electuar. hydrag. &c. Ut & sudoriferis, diureticis atque diaphoreticis, curatio est instituenda: porro, ad sanguinem nimis tenuem condensandum, conveniunt apophlegmatizonta, foliorum tabaci masticatio, vel fumi eorum suctio, his enim magna liquoris copia ex ore elicitur, sanguisque liquidissima parte ablata, condensatur. Si a materia acri stimulante, in ventriculo & intestinis hærente, ultimorum vasculorum secernentium fibras vellicante, majori contractione & motu oscillatorio afficiente, nimia liquoris copia ex corpore elicitur, materia illa acris, per viam convenientem & quo versus natura inclinatur, sive sursum, sive deorsum, est expellenda: Medicus enim est tantum minister naturæ & naturam adjuvando, optime curat, hinc **MAGNUS HIPPOCRATES** dicit, natura quo vergat, eo ducenda est. Si vero, dictorum humorum defectus ortus fuerit, ab obstructione glandularum earumve ductuum, viscerum vasorumque, a materia lenta, crassa, viscosa immeabili, curatio consistit, in partis affectæ laxatione, materiæ lentæ crassæ viscosæ incisione, attenuatione, resolutione ejusdemque sic præparatæ expulsionem & dissipationem; hisce indicationibus satisfaciunt, medicamenta aquosa laxantia

tia & simul incidentia, attenuantia, resolventia & dissipantia ut sunt decocta vel infusa herb. salv. betonic. heder. terrestr. chamædr. chamæpit. thym. serpill. flor. chamæmel. melilot. samb. semin. anis. fœnic. car. dauc. rad. fœnic. dauc. glycyrrhiz: & similia quæ laxant, resolvunt, incidunt & simul discutiunt. Si autem obstructio fuerit pertinax, in locis glandulosis aliisque, quibus segnis est humorum motus, remedia valde penetrantia, attenuantia, fortius incidentia, materiam in vasculis vel cavitatibus hærentem & stagnantem moventia, resolventia ipsosque sudores elicientia, sunt adhibenda; talia sunt, decocta vel infusa ex ligno guajac. sassafr. fantalis omnibus, cortic. guajac. Winterân. rad. chin. salsaparill. bardan. serpentar. virgin. contrajerv. polypod. angelic. imperat. irid. flor. glycyrrhiz: stipit. dulcimar: & similibus intimiores corporis partes penetrantibus & resolventibus. Hæc remedia si modo nullus inflammationis, vel scirrhi præsentis metus sit aliquamdiu usurpata, pertinaces etiam obstructiones egregie resolvunt, nam quatenus humores valde movent, febrem quandam, qua optima resolutio fit, excitant, sic ipsæ febres, a materia lenta obstruente ortæ, febri curantur: imo febres ardentes, habentes sanguinem nimis crassum & immeabilem, febri moderata servata curari debent. Sed ut hiæ fortioribus remediis, dictæ obstructiones feliciter curentur, sic non minus feliciter & tutius, hoc faciunt, succi illi saponacei ex recentibus, si obtineri possint herbis expressi, qui non tanto stimulo & tam fortiter movendo humores, sed materiam obstruentem, saponacea sua vi solvendo & quasi fundendo agentes, obstructiones etiam pertinaces, a materia lenta crassa viscosa, imo tartarea & gypsea factas, imprimis hepatis & lienis ut bilis secretionis lætæ causas, egregie resolvunt, tales sunt succi expressi ex cichoreo, taraxaco, lactuc. endiv. chondrill. dente leonis, hierac. gramine, fumarica, portulaca recentibus & una cum radice expressis. Decocta earundem herbarum ut & marrub. absynth. cent. min. eupator: cannab. radic. s aper. scorzon: Aquæ acidulæ, serum lactis solum, vel cum melle, magna copia sumtum.

Fructus horæi maturi, si haberi possint, magna quantitate ingesti, usque dum diarrhœam faciant, ad hæcæ viscerum abdominalium obstructions resolvendas egregie quoque conducunt: Imo eadem hæc remedia, quoque conveniunt si propter obstructum ductum cysticum, vel choledochum, bilis in intestinum duodenum fluere nequit, imprimis succus graminis recentis expressus, vel decoctum graminis recentis, cum sero lactis; hæc enim ipsam tartaream gypseamve materiam & lapillos ipsos hos ductus obstruentes, adhuc molles, resolvens præbent remedium. Porro, ad omnes dictas obstructions resolvendas, conveniunt gummata varia, ut gummi ammon. galb. bdell. sagap. opopan. asa fætida, tam internè assumpta, quam externe forma emplastri, e regione viscerum glandularumve obstructarum applicata, admistis aliis penetrantibus incidentibusque ut oleo laurino, ol. rorisardini, ol. succini vel simili: eadem hæc forma linimenti quoque adhiberi possunt, quando scilicet iis illinuntur partes corporis, sub quibus viscera glandulæve obstructæ latent, nam intime penetrant materiamque obstruentem resolvunt: Sed ab omnibus his memoratis remediis, longe præstantiores habebimus effectus, si simul adhibeantur balnea, imprimis vaporum, & frictions; per hæc enim balnea, omnes pori cutis aperiuntur, vapor ille resolvens, a poris imbibentibus absorbetur, sicque æqualiter per vasa subtilissima humores diluuntur, obstructionsque resolvuntur, imprimis si ope frictionum, humor ille resorptus, in actum deducitur. Si solæ glandulæ salivales sint obstructæ, iidem hi vapores ope infundibuli excepti & ad partes affectas applicati, egregie eas resolvunt, imprimis si fuerint vapores decoctorum laxantium, incidentium & simul discutientium, tales sunt vapores decocti flor. chamæmel. melilot. sambuc. herb. salv. betonic. addito aceto, maxime si gargarismata & collutiones oris & fomenta externa, ex iisdem emollientibus discutientibus mixtis, simul adhibeantur: Si vero hæc obstructio tam pertinax est, ut omnibus his adhibitis non auscultet, ptyalismus ope argenti vivi excitatus, sæpe totam rem

absolvit: in curatione autem obstructionum viscerum abdominalium, summos effectus exspectare possumus, si usui dictorum remediorum, junguntur quoque vectiones in rheda vel equo. Dicti humores si non quantitate, sed qualitate peccant & cacochymia quadam depravati sunt, tota curatio consistit in correctione cacochymiae hanc depravationem causantis, de qua hic dicendi non est locus; accidit tamen aliquando, ut bilis depravetur & penitus enervetur, non a cacochymia humorum, sed solo prædominio acidi, vel pituita glutinosa, in primis viis collecta: si itaque a prædominio acidi in primis viis hærente, bilis enervata sit, remediis absorbentibus terreis & concentrantibus ut creta, bolo armen: terr. lemn. lapid. cancr. corall. rubr. perl. ostracoderm. præparatis, lap. hæmatit. & similibus acidum illud prædominans est infringendum & absorbendum. Si vero a glutinosa pituita, in primis viis collecta, bilis vis nimis enervata sit, calidis aromaticis incidentibus nuc. mosch. caryoph. mac. cubeb. sem. anis. cumin. fœnic. car. rad. acor. galang. zedoar. zingib. & similibus est incidenda & ab alimentis glutinosis omnino abstinendum est ægro. Porro bilis depravata & dictis modis vitiata, emendari potest oleosis, pinguibus, saponaceis ut & amarissimis & bilem amaritie sua provocantibus ejusque vices gerentibus remediis, qualia sunt omnia olea; hæc enim calore fiunt acerrima, sic ipsum oleum amygd. dulc. tempore æstivo brevi temporis spatio rancescit & acre fit: imo quotidie videmus in culinis, quod butyrum blandum in sartagine frixatum, bilis colorem & saporem amarissimum accipiat. Conveniunt hic quoque omnes saponnes illi artificiales, qui acrimonia sua alcalina & saponacea, bilis vires restaurare valent, ut sapo Venetus, Starkeyanus, sapo niger &c. sic in infantibus, quibus bilis plerumque ab acido & pituita enervatur, solus sapo venetus, in lacte dulci calente dissolutus & tantillo sacchari edulcoratus, commodissimum præbet remedium. Ut & saponnes nativi oleo & alcali gaudentes, quales sunt succi expressi, ex herbis omnibus acrimonia alcalina validis, vel admodum aromaticis,

im-

imprimis amarissimis illis ut absynth. card. benedi&ct. cent. min. radic. gentian. helen. &c. ex his & similibus possunt etiam pro lubitu fieri infusa, decocta, conservæ, condita, vina, cerevisiæve medicatæ, in eisdem omnino fines, Ipsum fel animalium imprimis piscium, bilem acerrimam habentium ut fel lupi piscis, anguillæ, tauri, aliorumve animalium, sunt egregia adversus hæc bilis vitia, remedia, imo fel taurinum, vel piscis alicujus V. G. anguillæ, abdomini e regione umbilici, illitum summos effectus præstat.

§. 7. Si vermes in intestinis nidulantes, atrophix causa fuerint, hi sunt enecandi, nidi eorum destruendi, viæ expurgandæ & intestina postea corroborandæ sunt ut regenerationem eorum præveniamus, porro vitanda sunt, omnia, quæ regenerationi huic occasionem præbere possunt: hisce indicationibus optime satisficit 1. dando omnia potenter acida & falsa, ut spiritus salis, sp. sulph. per camp. sp. nitri, sp. vitriol. in magna quantitate aquæ diluti, ita scilicet ut $\frac{3}{4}$ aquæ simplicis vel stillaritiæ, addatur spiritus cujusdam modo memorati V. G. vitrioli modo $\frac{3}{4}$, huic miscelæ addatur tantum sacchari, ut gratus sapor concilietur: porro conveniunt omnia amaricantia ut abrotan. absynth. card. bened. dictamn. eupator. gentian. rut. santonic. tanacet. & semina earundem herbarum. 2. Post hæc dando purgans ex foliis fennæ, aloë, scammon. diagryd. colocynth. mercur. dulc. vitriol. mart. tartaro vitriolat. & similibus, quibus viæ optime purgantur, vermiumque nidi destruuntur: externe conveniunt linimenta, ex amaricantibus & penetrantibus, ut sunt olea cocta aneth. colocynthid. olea stillat. menth. lavend. tanacet. succin. castor. unguenta ut ungu. arthanit. martiat. alth. composit. quibus oleum aliquod penetrans, ut ol. laurin. absynth. junip. tanacet. thereb. vel simile addatur, iisque abdomen inungatur. 3. Vermibus jam enectis, expulsis viisque purgatis, intestina corroborando, remediis corroborantibus adstringentibus & aromaticis alibi jam recensitis. Si vero in infantibus tenellis, in quibus dicta methodus, quia nil nisi dulcia, neququam vero amara & omnium minime
forma

forma pulveris assumere volunt, adhiberi non potest, semina illa anthelmintica admisceantur melli; mel enim optimum quoque anthelminticum est, adeo ut mel solum, post datum lene purgans, in tenellis infantibus, sit optimum contra vermes remedium.

§. 8. Si a sanguinis ipsius vitiis & quidem præcipue, ejus inopia & cacochymia orta fuerit atrophia hæc universalis, curatio obtineri potest supplendo defectum per alimenta analeptica, subito amissum sanguinem restituentia §. 2. hujus capituli memorata, sic solo jure carniæ, homines pessimam hæmorrhagiam passi optime aliquando curati sunt: ut & corrigendo cacochymiam, per remedia ipsi contraria quæ correctæ usu laudabilis diætæ, ni modo adsint viscera simul corrupta, nutritio iterum rite procedet.

§. 9. Hisce dissertationi meæ finem imponerem, ni adhuc aliquid dicendum restaret, de curatione atrophiciæ particularis: hæc quamvis difficillime & sæpissime plane non, ut in prognosi hujus morbi notavimus curari possit: tamen si forte orta sit, ab obstructione vasorum sanguiferorum nervorumve majorum adhuc solubili, vel a causa dictos canales comprimente & idoneis remediis, sine discriminæ vitæ auferri potente, ni modo nimis diu duraverit & pars penitus jam affecta sit, utcunque adhuc spes curationis affulget: si itaque compressio vasorum causa fuerit curatio obtinebitur ablatione causæ comprimantis, obstructions vero si causa fuerint, datis interne remediis deobstruentibus, in curatione obstructionum viscerum pertinaciorum, commendatis, imo ipsam febrim excitantibus humoresque stagnantes moventibus: febris enim, ipsi paralyti, superveniens, teste MAGNO HIPPOCRATE, eam solvit: externe vero adhibitis balneis immersionum, in quæ ipsa pars atrophica immittitur vel vaporum quorum vapores ad partem applicantur, ex humectantibus, laxantibus additis simul penetrantibus incidentibus & nervinis, paratis; ut ex alth. malv. bismalv. verbasc. fenecione, branca ursin. menth. mentastht. majoran. lavend. puleg. rore mar. betonic. chamæmel. matric. &c. linimentis & frictionibus, quæ frictions

ctiones possunt esse vel humidæ, vel siccæ, humidæ sunt, quæ fiunt ope pannorum, in spirituoso & penetrante liquido madefactorum, ut in spiritu lavend. rorism. spiritu vini camphorato, aqua stillat. lavend. tinctur. castor. oleo castor. succin. majoran. menth. guajac. sassifr. siccæ vero sunt, quæ fiunt, ope pannorum siccorum calidorum, fumo remediorum penetrantium imprægnatorum, ut fumo mastiches, olibani, succin. &c. his enim materia obstruens mobilis redditur & inertium vasorum robur augetur. Imprimis hæ frictiones ad nervorum initia, ut in cervice & spina dorsi sunt instituendæ: ab hisce enim, si vitium in ipsis nervis hæreat & simul (quod plerumque obtinet) paralysis illius partis adsit, bonus effectus sperari potest. Linimenta fiant ex ung. agripp. arthanit. martiat. nervin. additis similiter oleis valde penetrantibus, magnum enim in his affectibus curandis requiritur molimen, & eventus valde dubius est, adeo ut in his casibus, merito dicere liceat:

Omnia nam fluitant incerto lubrica casu

Ni tu, consilium, desque juvesque Deus.

FINIS.

COROLLARIA.

I.

Saliva non est humor excrementitius, sed maxime ad vitam sanam necessarius.

II.

Succus pancreaticus in statu naturali nunquam est acidus.

III.

Bilis non est alcalina.

IV.

Spiritus animales dantur nutritionique inserviunt.

V.

Quo homo est magis sanus, eo plus ad sui destructionem & interitum est dispositus.

VI.

Febris plurimorum morborum optimum est remedium & æque naturæ sui conservatricis auxilii, ac morbi nomen meretur.

Op de Bevordering van den Ed. HEER

DE HEER

JAN HENDRIK STULEN,

Als Doctor in de Medicyne ingeweet
den 5 July 1728.

Dus pronkt ons LEYDSCH ATHEEN
Met 't Puyk van BENTHEIM'S Bloet,
Die alles door gestreen,
Van ieder wert Gegroet.

HEER STULEN, die Vol-Leert
In Konst van ARTSENYEN,
Van Hoog, en, Laag ge-eert,
Men DOCTOR in siet Wy-en.

My dunkt, ik sie hem Staan,
Omringt, met GLANS en LUYSTER;
Hoe siet hem PALLAS aan:
En staat GALEEN in 't duyfter!

Den Wyfen HIPPOCRAAT,
Syn Lessen, en syn Schriften,
Bragt STULEN, tot dees Staat,
Om 't Waar van 't Vals te schiften;

Syn Breyn-kas Opgevult
Met kragt van Redeneeringh,
So wert hy Ingehult,
Al Spreekend van de TEERINGH;

Hebt Lof, Geleerde HEER, Op de Bevoordering
Verfiert, met Schoone Gaave;
Een ieder, Roemt U seer,
En stelt u by de BRAAVE;

Ga voort, O Grooten HELT!
En laat ons vorder hooren,
Hoe door U lyn herstelt,
Veel in, en Om, NOORTHOOREN;

U seer vermaart Geslagt.
'T sy VADER, OOMS, of NEEVEN,
Sie men, Staagh Hoog geagt,
En in U Eer, Verheeven;

Wat diend'er meer gesegt,
Lot, sy U PROFESSOOREN,
Door wien, g' hebt Opgelegt,
Dat ieder nu kan hooren;

Dus praat HEER STUUL' syn NAAM,
Naar Wensch, in alle Landen,
De Vleug-len van de FAAM,
Voer hem aan and're Stranden.

Was LEYDEN, te bepaalt,
Voor 't Ruyme, van syn Geest,
Dat hy word' Ingehaalt,
Daar men de Wysheyt leest.

IN OVER ZEE' ZE TAAL
Kan men ook Wysheyt hooren
Geluk in U Onthaal
Myn Vrind binnen NOORTHOOREN.

L. V. GRASSTEK.

HONORI, ET MERITIS

Ingenui & Eruditissimi Domini

JOANNIS HENRICI STULEN ,

Cum post dissertationem de Atrophiâ, summâ cum laude, publicè defensam, in almâ, quæ Lugduni floret Batavorum, Academiâ, omnium applausu Medicinæ Doctor proclamaretur.

Nunc HENRICE, tuos, tandem cecinisse, Triumphos,
Atque tuas, liceat, laudes memorasse JOANNES:
Sic decet; & lætor, nunc affulisse, sodali,
Tempus, quo dabitur, meritissima reddere vota:
Ast simul & doleo! mihi quo non gratior alter,
Promeritas laudes, nequeam quod reddere Amico;
Mutua amicitiaë, gratissima pignora nobis,
Munera jam dudum inter nos, tamen, intemeratè
Culta vel invitum, tenui modò carmen avenâ
Me modulari instigarunt, Calamumque vibrare
Indoctum quamvis, cunctos retulisse Triumphos.
Virtutem, & genium, queis te NATURA beavit,
Non memorare lubet, quoniam notissima cunctis,
Nec, qui te decorant, mores laudare modestos;
Provolo ad ingenii, quibus es ditatus abunde,
Luxuriantis opes, præfens quas pagina prodit.
Scilicet ut purum dignoscitur ignibus aurum,
Tempore sic nostro sana est doctrina probanda,
Exculti ingenii specimen, quæ prodit Amici.
Scilicet haud levis, ast tractatur atrophicus ipse
Morbus, vix notus, summis nisi in Arte Magistris.

Siccine scrutaris tabefacti corporis imas
Causas, excultus quas suspicit arte Magister?
Siccine tu, de quo vel desperaret APOLLO
Moliris gratam Marasmo adferre Medelam?
Pulchrè agis, optatam, miseris præstando medelam
Pulchrè agis; & reddent tibi iusta Encomia laudum
Curati per te, justissima atrophicus ipse.
Gratulor! ergo tibi, Juvenum lectissime (cincto
Pro meritis, meritò, victrici tempora lauro)
A sævâ faustos referas quod morte Triumphos;
Sed simul & doleo! caro quod priver Amico;
Nempe sodalitiî summo dum lætor honore,
Ad Patrias, revocatus abit STULENIUS, oras,
Quem vellem, possem, semper retinere, sodalem.
Sed quid inaccessas, verbis obtundimus, aures?
Sic fuit, est, erit, & quando sic desinet esse?
Nec tamen his cæptis faustis mea vota repugnant,
Dimittamque lubens, postquam valedixero paucis:
ÆOLE laxatos Zephyros, de carcere solve,
Atque iter hoc dubium, tremebundæ dirige Navis,
Quæ vehit à longo firmatum tempore Amicum;
Tuque Maris Rector, fluctus, NEPTUNE, minaces
Comprime, ut optatum liceat contingere portum;
Vosque DII faciles, quorum sub numine tutum est,
Per Mare, per terras, per mille pericula rerum
Ferri, commissum vobis Servetis Amicum.
Eia age! sic Patriam pete sis, spes prima Parentum,
Et qualem te Leyda Virum formaverit, ipso
Eventu ostendas: felix! precor, esto, medendo.

JACOBUS HASSELMAN Med. Cand.

OP DE INWYDINGE

Van de HEER

JAN HENDRIK STULEN,

Tot der Medicynen Doct̃or.

Soo staat 't Bataefs Atheen bereyt uw in te weyen,
En plegtig d'ed'le vrugt te schencken van u vlyt,
Terwyl uw schrand're geest den uytgekogten tyt
Besteed' in 't onderfoeck der hylsaeme artsnyen;

Geen wonder dat uw naem door menigte van reyen,
In lof geduurig sweeft, het monsterdier ten speyt,
Sie daer de Lauwerkroon volgt yver in den streyt,
Dus tart geleerthyt selfs in glanz de heerschappeyen;

Gaa voort geleerde Heer, en reck de levensdraet
Des krancken, die naest Godt sig op u hulp verlaet,
Verbreeck met uwen schilt de felle blixem schigten,
Die stets de ruyter op het vaele paert verschiet,
En streef manmoedigh voort door kommer en verdriet,
De doot moet hoe vergrimt voor letterkunde swigten.

TAEODORUS FELTMAN DE BEVEREN,

S. S. Theol. Stud.

O P D E N W Y D I N G E

Van de HEER

JAN HENDRIK STUJLEN,

Tot der Medicijnen Doctor.

2
 Soe kan't Blijde Kintjen blyf in de wyde
 En pleegig d'el'le vrot te kiencken van u vlyt
 Terwyl uw Ichand te gelyc den uytvallen tyt
 Blijft, in 't anderzack der haken en klyt
 Geen wonder dat uw reem de vanden van klyt
 Is tot gelumt iwert, het monderder ten klyt
 Sie der de klawerkeet volter yver in den klyt
 Das ter gelychheit in gelyc de klyt
 Ges voor gelyc Heer, en ook de klyt
 Der klytken, die niet Ock op u klyt
 Verhoek met uwen klyt, de klyt klyt klyt
 Die klyt de klyt op het klyt klyt
 En klyt mannodigh voor door klyt en vlyt
 De klyt de klyt vlyt voor klyt klyt

TABODORUS FERTMAN de BEVEREN,

S. S. Plaat. 2. dl.